

2013

03

INFORMATIE PROFESSIONAL

vakblad voor informatiewerkers

01

Nauwe samenwerking
Bibliotheek en Educatie

**Leren in het
Textielmuseum**

02

Terugblik

**VOGIN-IP-
lezing**

03

Goede aanzet
of veel te laat?

**IFLA-leidraad
voor e-lending**

04

Lessen uit buitenland

**Privatisering
openbaar
bibliotheek-
werk**

**Bibliotheek
Rijks-
museum**
nu zelf ontsloten



COLOFON

ISSN: 1385-5328

InformatieProfessional is een uitgave (17de jaargang) van Otto Cramwinckel Uitgever, Herengracht 416, 1017 BZ Amsterdam. www.informatieprofessional.nl

redactieadres

InformatieProfessional, Herengracht 416, 1017 BZ Amsterdam, tel. 020-4276583, fax 020-6383817, e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Jos van Dijk, Alice Doek, Frank Huysmans, Alice de Jong, Marie-José Klaver (nieuwsredacteur), Carin Klompen, Marieke Kramer, Pepijn Lemmens, Leen Liefsoens, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Ans ter Woerds.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Peter Becker, Kim Cornelius, Jantiene van Elk, Dilara Ergin, Irene Haslinger, Gamze Reis, Raymond Snijders en Lotte Wilms. Foto omslag: Joost Guntenaar, Rijksmuseum Amsterdam.

redactieadviesraad

Drs. P. Evers, drs. C. Groeneveld (voorzitter), prof.dr. J.S. Mackenzie Owen.

abbonementen

Otto Cramwinckel Uitgever, Herengracht 416, 1017 BZ Amsterdam, tel. 020-6276609, fax 020-6383817. InformatieProfessional verschijnt 9x per jaar, niet in januari, juli en augustus. Abonnementsprijs € 90,-. Instellingen met meer dan één abonnement op hetzelfde adres betalen voor het tweede en volgende abonnement € 60,-. Nieuwe abonnementen: abonnementen worden per jaargang afgesloten. Het abonnement wordt jaarlijks in het eerste kwartaal gefactureerd. Beëindiging abonnement: Abonnementen kunnen uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Studentenabonnement € 50,- (met als maximale duur vier jaar), losse nummers € 12,50. Leden van de NVB komen in aanmerking voor een gereduceerd abonnementsstarief. Meer informatie biedt het NVB-secretariaat, Mariaplaats 3, 3511 LH Utrecht, tel. 030-2330050, e-mail info@nwbonline.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Otto Cramwinckel Uitgever, tel. 020-6276609, fax 020-6383817.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.



ADVERTENTIE-INDEX

Adlib	37
Ingressus	40
Reekx	9, 30



2013 03



- 04 **Nieuws**
- 15 **Column** Eric Sieverts
- 30 **Recht op informatie**
- 31 **Lifelhacking** Jing & Awesome Screenshot
- 32 **Boeken** This book is overdue! & De Bijzondere Collecties van een bijzondere universiteitsbibliotheek
- 35 **Agenda**
- 36 **Professional in het nieuws** Hubert Krekels
- 37 **Carrière**
- 38 **Column** Frank Huysmans

14 **Frank Huysmans** Privatisering openbaar bibliotheekwerk ook in VK en VS

Eind februari baarde het bericht opzien dat de gemeente Waterland per 1 januari 2014 de commerciële dienstverlener Karmac in de arm neemt. Ook in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten wordt in een aantal gemeenten het openbaar bibliotheekwerk geprivatiseerd.



16 **Marieke Kramer en Ronald de Nijs** Bibliotheek Rijksmuseum nu zelf ontsloten

Op 13 april opent het verbouwde Rijksmuseum na tien jaar zijn deuren. De befaamde negentiende-eeuwse bibliotheekruimte zou allerlei nieuwe functies krijgen, maar keert nu terug naar haar roots. InformatieProfessional kreeg alvast een rondleiding.

21

Jantiene van Elk en Kim Cornelius

Leren in een museumbibliotheek

In het TextielMuseum werken de bibliotheek en de afdeling Educatie gezamenlijk aan een andere rol van de bibliotheek in de organisatie. Nieuwe vormen van educatie en gebruik van de bibliotheekcollectie staan daarbij centraal.



24

Alice Doek, Alice de Jong, Eric Sieverts en Ans ter Woerds

Zoeken is nooit meer zoals het was

Dat was een van de motto's waaronder de VOGIN-IP-lezing op 28 februari jl. werd aangekondigd. Dat de wereld van het zoeken meer dan ooit aan veranderingen onderhevig is, bleek inderdaad uit de lezingen in het middagprogramma. Een terugblik.



28

Jos van Dijk

IFLA-leidraad voor e-lending

Openbare bibliotheken moeten ook ebooks kunnen uitleenen. Maar onder welke voorwaarden? Vier reacties uit het veld.



34

Dilara Ergin, Gamze Reis en Peter Becker

Efficiënter informatie uitwisselen via Enterprise Social Network

In de serie 'De jonge onderzoeker' een verslag van een onderzoek naar het gebruik van een Enterprise Social Network (ESN) in een onderwijsomgeving. Draagt een ESN bij aan een 'zero-mail'-beleid?



Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 3 mei.
Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 15 april.



REDACTIONEEL

Spotlights

Bibliotheeknieuws haalt de laatste tijd (weer) de landelijke media. Al is de berichtgeving soms wat controversieel, onze sector staat in de spotlights. Zo zorgde Hogeschool Inholland voor verhitte gemoederen door te melden dat haar bibliotheek vanaf 2015 100% digitaal gaat. Bibliotheekmanager Ria Paulides reageert in dit nummer op de (wisselende) reacties van vakcollega's en het bericht dat de NRC haalde. Ook het nieuws dat de gemeente Waterland, door bezuinigingen, haar bibliotheekdiensten gaat privatiseren, trok landelijke aandacht. Reden voor de redactie om naar ontwikkelingen op dit gebied in het buitenland te kijken.

Verder deed minister Bussemaker van OCW onlangs de discussie over het uitleenen van ebooks opnieuw opblazen. De IFLA heeft als leidraad voor e-lending vijf principes opgesteld. Een goede aanzet of veel te laat? En gaan enterprise social (media) networks de enterprise zoekmachines vervangen? In dit nummer enkele positieve geluiden.

Ondertussen doen museumbibliotheken hun eigen ding. In het Textielmuseum Tilburg werken bibliotheek en afdeling Educatie nu intensief samen. En keert bibliothecaris Geert-Jan Koot tot zijn grote vreugde terug naar zijn oude stek in het verbouwde Rijksmuseum. Het Rijks opent op 13 april, maar InformatieProfessional kreeg alvast een preview.

Nu maar afwachten of dit museumbibliotheeknieuws ook de landelijke media gaat halen.

Ans ter Woerds

redactie@informatieprofessional.nl

Krantenredactie trekt bij bibliotheek in

De bibliotheek Almelo heeft er onlangs een nieuwe groep bewoners bij gekregen: de stadsredactie van De Twentsche Courant Tubantia. 'Met deze nieuwe werkplek willen we als redactie meer zichtbaar zijn in de samenleving,' zegt chef Linda Hilberink. 'Iedereen die dat wil, kan de redactievloer op de vijfde verdieping betreden.'

'De journalisten voor Almelo, Twenterand en Tubber-

gen willen niet alleen verslag doen van wat er gebeurt, maar ook het debat aanjagen,' aldus Hilberink. 'Samen met de bibliotheek organiseren we daarom al enige tijd het live discussieprogramma "Rumoer". Er staan meer initiatieven op stapel.' Bibliotheekdirecteur Gert-Jan Sweep voegt daaraan toe: 'De komst van de redactie van Tubantia betekent niet alleen een verhuizing, maar hopelijk het begin van een duurzaam partnerschap.' <



Ebooks uitlenen met LibraryBox

Twee Amerikaanse initiatieven maken werken in het publieke domein toegankelijker.

Binnenkort wordt de Digital Public Library of America (DPLA) gelanceerd. De grootschalige elektronische bibliotheek is een initiatief van het Berkman Center for Internet & Society van Harvard University. In de DPLA worden verschillende collecties, zoals die van de Library of Congress, open access-collecties van universiteitsbibliotheken en het Internet Archive, samengevoegd en toegankelijk gemaakt.

Niet als in Nederland vormt ook in de Verenigde Staten het auteursrecht een belemmering voor een landelijke digitale bibliotheek. Daarom zijn de ver-



Foto: Jenny Levine

wachtingen omtrent de DPLA niet erg hooggespannen onder Amerikaanse bibliothecarissen en auteursrechtdeskundigen. Boeken en tijdschriften waarop nog auteursrecht berust zullen

niet gratis te raadplegen zijn. Voor online auteursrechtvrije werken heb je geen digitale nationale bibliotheek nodig, vindt Jason Griffey, de maker van de LibraryBox. Die kun je ook op

een andere manier verspreiden. Griffey is de bedenker en maker van de LibraryBox, een combinatie van hardware en software waarmee allerlei elektronische werken die zich in het publieke domein bevinden, zoals gedigitaliseerde boeken, tijdschriften, muziekstukken en audio-opnames, draadloos kunnen worden uitgeleend aan wie maar in de buurt is.

In tegenstelling tot de DPLA is de LibraryBox lokaal. Gebruikers moeten zich in de buurt van het apparaat bevinden om toegang te krijgen tot de beschikbare werken. Een beetje zoals bij de oorspronkelijke fysieke bibliotheek dus. Omdat de LibraryBox relatief goedkoop is, kan hij overal worden ingezet. De collectie kan per locatie of evenement worden aangepast. <

Zoekmachines zijn betrouwbaarder dan traditionele media

Jongeren menen dat zoekmachines objectiever zijn dan kranten.

Nieuwsconsumenten vinden zoekmachines betrouwbaarder

dan traditionele media zoals kranten en televisiejournals.



Foto: Riccardo Romano

Dat blijkt uit een onderzoek onder 31.000 mensen in 26 landen van marktonderzoeksbureau Edelman.

Vooraf jongeren van 18 tot 29 jaar en mensen in opkomende economieën hebben meer vertrouwen in zoekmachines dan in nieuwsmedia als ze naar nieuws zoeken. Ze zijn van mening dat zoekmachines een objectiever beeld geven van nieuwsfeiten. Gewone media zouden volgens de respondenten gebeurtenissen vanuit een niet-objectief standpunt belichten.

71 procent van de respondenten in groeiende economieën zoals India zegt vertrouwen te

hebben in zoekmachines. Wereldwijd vertrouwt 65 procent van de deelnemers zoekmachines. 58 procent van alle deelnemers zegt vertrouwen te hebben in traditionele media. <

Herstel

In InformatieProfessional 2/2013, pagina 37, is abusievelijk Hans Bartels vermeld als fotograaf van een portret van Dick Reumer. De fotograaf is echter Ed Spruit.

De redactie

Weer kritische bibliothecaris juridisch bedreigd door uitgever

Bloggende bibliothecaris uit Denver noemt open access-tijdschriften 'roofzuchtig'.

Edwin Mellen Press heeft besloten om de rechtszaak tegen bibliothecaris Dale Askey te staken (zie *InformatieProfessional* 2/2013). De wetenschappelijke uitgever was een proces tegen de bibliothecaris van de McMaster University in Ontario begonnen vanwege een kritische blogposting. Askey noemde Edwin Mellen Press een 'dubieuze' uitgever van 'tweederangs wetenschappelijke boeken'. De uitgever eiste ruim 4 miljoen dollar schadevergoeding van Askey en zijn werkgever.

De rechtszaak leidde tot grote verontwaardiging onder academici en informatieprofessionals. Zij vonden dat de uitgever de academische vrijheid en de vrijheid van meningsuiting moet respecteren.

Askey hoeft zich geen zorgen meer te maken over een schadevergoeding wegens smaad of andere sancties nu Edwin Mellen Press de zaak verder laat rusten. Maar inmiddels wordt alweer een andere bibliothecaris, Jeffrey Beall van de University of Colorado in Denver, juridisch bedreigd door een uitgever. Het Canadese Center for Science and Education, uitgever van verschillende open access-tijdschriften, is boos op Beall vanwege een bericht op zijn weblog. Beall schrijft over 'roofzuchtige' tijdschriften en

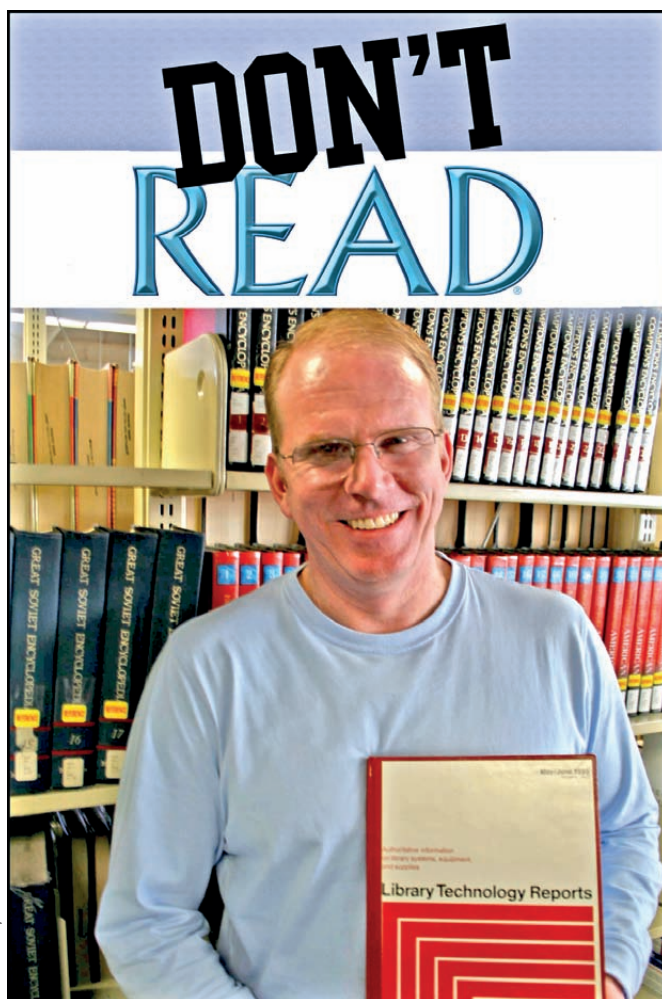


Foto: Jeffrey Beall

Jeffrey Beall op een zelfgemaakte bibliotheekposter

noemt in dat verband het Center for Science and Education en enkele titels van de uitgever. Beall gebruikt het woord 'roofzuchtig' omdat de tijdschriften een paar honderd dollar rekenen voor de publicatie van een artikel. De auteur van een artikel draait zelf voor de kosten van publicatie op.

Het Center for Science and Education beschuldigt de bibliothecaris van smaad en laster en eist dat Beall zijn naam

en de tijdschrifttitels van zijn weblog verwijderd. De uitgever eist 10.000 dollar schadevergoeding van Beall. Een schijntje in vergelijking met de eis tegen Askey, maar ook in deze zaak staan de principes van de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van academici om zich kritisch uit te laten in hun publicaties op het spel. Wordt vervolgd.

Weblog Jeffrey Beall: scholarlyoa.com

>> Tilburg University verplaatst bibliotheekwerkzaamheden naar cloud met OCLC

De Tilburgse universiteitsbibliotheek is de eerste instelling in Europa die de WorldShare Management Services (WMS) van OCLC in productie neemt. In de Verenigde Staten gebruiken momenteel 93 bibliotheken WMS. In Australië testen twaalf bibliotheken deze dienst.

WorldShare Management Services vormen een online omgeving voor catalogisering, acquisitie, licentiebeheer, uitleen en een zoekmachine voor bibliotheekgebruikers. Bibliotheken die deze dienst gebruiken, hoeven de hardware en software niet zelf te beheren. OCLC zorgt voor datacenters die de software hosten en actualiseren.

>> HAN neemt discoverytool van Ebsco in gebruik

De zoekmachine HANquest van de studiecentra van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) is vernieuwd. De HAN maakt voor de vernieuwde zoekmachine als eerste Nederlandse onderwijsinstelling gebruik van de discoverytool EBSCO Discovery Service (EDS). De hogeschool heeft ervoor gekozen om de toegang tot de zoekmachine aan te bieden via zoekboxjes en widgets en niet via de zoekpagina's van EDS zelf. Daardoor kunnen gebruikers hun zoekacties beperken tot een specifiek vakgebied. Gebruikers kunnen de zoekboxjes kopiëren en op andere websites, weblogs of intranet plaatsen.



Foto: Hans Mestrum

Studeren aan de HAN

Creatief met afgeschreven boeken

De openbare bibliotheek in Rotterdam heeft studenten van het Grafisch Lyceum gevraagd om afgeschreven boeken te verwerken tot kunstwerken. De werken waren onlangs te zien op de tentoonstelling *Bibliophilia* in de Centrale Bibliotheek in Rotterdam.

Boekenjurk, gemaakt door een tweedejaarsstudent van het Grafisch Lyceum in Rotterdam



Lezen in de metro van New York

Studenten van de Miami Ad School hebben een plan bedacht om meer lezers naar de openbare bibliotheek van New York City te lokken. Lezers kunnen in de metro met hun smartphone of tablet een code scannen waarna ze de eerste tien pagina's van een boek kunnen lezen. Als ze klaar zijn met lezen, krijgen ze het adres van de dichtstbijzijnde vestiging van de openbare bibliotheek. In de Verenigde Staten is het aantal leden van openbare bibliotheken de afgelopen tien jaar sterk afgenomen. <



Lezers in de metro van New York

#IPLINGO

Door: Edwin Mijsbergen

Mensen die de ontwikkelingen in het hoger onderwijs een beetje bijhouden, verrast je niet meer met de vraag of MOOCs nu een hype zijn of niet. Maar stel je dezelfde vraag aan een willekeurig persoon, bijvoorbeeld op een verjaardagsfeestje, dan is de kans groot dat die persoon je glazig aan zal kijken. 'MOOCs? Kun je dat eten ofzo?'

MOOC staat voor *Massive Open Online Course*. Als je dat acroniem zou vertalen naar het Nederlands, zou je iets krijgen als een GOOC (Grote Open Online Cursus), maar dat doet uiteraard geen mens. Tegenwoordig lenen

MOOC

we woorden liever. *De Volkskrant*¹ kopte op 13 februari: 'UvA lanceert als eerste in Nederland een "MOOC": massieve open online course'. Om die kop in de eerste alinea meteen toe te lichten met 'een gratis online cursus van acht hoorcolleges, compleet met huiswerk, een examen en een certificaat'.

Het concept van MOOCs is niet nieuw² maar heeft een grote vlucht genomen sinds 2011, toen Stanford tienduizenden studenten wist te trekken met drie MOOCs. Inmiddels is het wereldwijde hoger onderwijs in rep en roer over het fenomeen. Er is discussie over de impact en het rendement, maar geen instelling lijkt de ontwikke-

lingen af te durven wachten, uit angst terrein te verliezen aan commerciële partijen die MOOCs aanbieden, zoals Coursera.

Is dit de digitalisering die het onderwijs nodig heeft? De democratisering? De tijd zal het ons leren. Maar iedereen die ooit hoorcolleges heeft gevolgd begrijpt: als je die colleges thuis kunt volgen, ondersteund in beeld en geluid, dan ben je in het voordeel, want baas over je eigen tijd en ruimte. <

Noten

1] tinyurl.com/c7uhewn

2] tinyurl.com/cgtxtyt

Edwin Mijsbergen is freelance informatiespecialist.



Liken op Facebook verraaft persoonlijke voorkeuren

Digitale sporen zeggen veel over IQ, leeftijd en persoonlijkheid.

Onderzoek toont aan dat intieme persoonlijke kenmerken met een hoge mate van nauwkeurigheid kunnen worden voorspeld aan de hand van 'sporen' die worden achtergelaten tijdens schijnbaar onschuldig digitaal gedrag, zoals het liken van artikelen, foto's en pagina's op Facebook. Het onderzoek, dat is verricht aan Cambridge University, roept belangrijke vragen op over gepersonaliseerde marketing en online privacy.

Uit de studie blijkt dat ras, leeftijd, IQ, seksuele voorkeur, persoonlijkheidskenmerken, drugsgebruik en politieke opvattingen verrassend nauwkeurig kunnen worden afgeleid uit de analyse van Facebook-'likes'. Veel Facebook-gebruikers delen hun 'likes' met iedereen.

De onderzoekers vergelijken de likes met zoekopdrachten bij Google, Bing en andere zoekmachines en browsergeschiede-

nissen. Ook die informatie, die over het algemeen niet openbaar is, verraaft uiterst persoonlijke voorkeuren.

Volgens de wetenschappers wijzen de resultaten van hun onderzoek erop dat een mogelijke revolutie op het gebied van psychologische tests op handen is. Die kunnen in de toekomst worden uitgevoerd op zeer grote schaal tegen zeer lage kosten.

Terwijl de onderzoekers wijzen

op de mogelijkheden voor psychologische onderzoeken en gepersonaliseerde marketing om online diensten met behulp van voorspellende modellen te verbeteren, waarschuwen ze ook voor de gevaren voor de privacy van gebruikers. De wetenschappers stellen dat veel online consumenten het onaanvaardbaar zouden vinden als bedrijven en overheden hun digitale sporen zouden analyseren. <

Nieuw Duits ebookplatform van boekwinkels en T-Mobile

De Tolino moet de Kindle van Amazon verslaan.

Samen met T-Mobile nemen enkele grote Duitse boekwinkeltens het op tegen Amazon. Ze hebben een eigen platform voor ebooks en een ereader gelanceerd. De ereader Tolino Shine kost 99 euro en is verkrijgbaar bij de boekwinkeltens Thalia, Weltbild/Hugendubel en Club Bertelsmann. Ook T-Mobile zelf verkoopt de ereader.

Bezitters van de Tolino kunnen ebooks kopen op het platform PagePlace en op de websites van de vier deelnemende boekwinkeltens. Via de draadloze verbinding van T-Mobile kunnen de digitale boeken gemakkelijk naar de leesapparaten gestuurd worden.

De Tolino is niet compatibel

met Amazon. De Amerikaanse online boekwinkel beheerst in Duitsland inmiddels 20 procent van de totale boekenmarkt. Amazon biedt via de Kindle (waarvan de goedkoopste versie 79 euro kost) 110.000 Duitstalige ebooks aan. Ook hebben Duitse consumenten toegang tot een miljoen Engelstalige ebooktitels. <



advertentie

Ondersteuning nodig
bij het veranderen,
optimaliseren of
digitaliseren van uw
informatievoorziening?

**ADVIES
PROJECTMANAGEMENT**

Reekx
www.reekx.nl



Bonte bibliotheekpassen

De openbare bibliotheek in Seattle heeft vijf opvallende bibliotheekpassen laten ontwerpen. Leden kunnen kiezen welke pas zij willen hebben. De thema's zijn 'kansen', 'ont-

dekken', 'gemeenschap', 'verbeelding' en 'plezier' (voor de pas voor jeugdleden). Op de foto's van de vier passen voor volwassenen zijn bekende plekken in Seattle te zien, zoals

de markante Space Needle, een toren die een belangrijk herkenningspunt voor de stad in de staat Washington is. De jeugdpas moet uitstralen dat lezen een plezierige activiteit is. <

Bibliotheken willen geld zien van flexwerkers

Openbare bibliotheken zijn geliefde werkplekken voor zzp'ers. Dat bleek onlangs uit een onderzoek van Intermediair. In Amsterdam, Almere en Tilburg wordt de openbare bibliotheek als beste werkplek voor zzp'ers genoemd. In de Centrale Bibliotheek in Amsterdam moeten niet-leden 17,50 euro per jaar betalen voor gebruik van wifi. Ook DOK Delft en de openbare bibliotheek in Leiden willen dat zzp'ers gaan betalen voor het gebruik van de faciliteiten van de bibliotheek. DOK overweegt om zzp'ers te vragen vrijwilligerswerk te verrichten in ruil voor het gebruik van werkplekken en draadloos internet. In Leiden weert men nu al zzp'ers die gebruik willen maken van stilteruimtes. De OB Leiden vindt dat deze ruimtes alleen voor studenten bedoeld zijn. <



Foto: WVBAD

EUROPESE PERSPECTIEVEN

Europeana Newspapers

Door: Irene Haslinger
en Lotte Wilms

Het online platform Europeana brengt Europees gedigitaliseerd erfgoed samen en maakt dit voor iedereen toegankelijk via een gemakkelijke zoekmachine. Bibliotheken, archieven en musea kunnen bij Europeana hun digitale collecties beschikbaar stellen voor het bredere publiek door hun metadata te laten aggregeren. Deze metadata bevatten ook een link naar het originele object bij de instelling zelf, zodat de bezoeker daar kan aankloppen om het boek, schilderij, kaart of foto in groter formaat te bekijken. De Europese Commissie steunt Europeana door in het ICT Policy Support Programma subsidies uit te schrijven voor het aanleveren van nieuw materiaal of het werken met de al bestaande collectie. Europeana bevat momenteel zo'n 26 miljoen objecten, waarvan 9,3 procent uit Nederland afkomstig is.

Hiermee staat Nederland op de derde plaats in de top-15 van landen in Europeana. Kranten zijn nog nauwelijks te vinden in Europeana. Dit komt onder meer doordat er in de Europeana-portal alleen op metadata kan worden gezocht, terwijl de toegevoegde waarde van gedigitaliseerde kranten juist de full-text zoekmogelijkheden zijn. Helaas is het maken van full-text doorzoekbaarheid lastig voor kranten, en daarom hebben veel Europese bibliotheken zich nog niet aan deze taak gewaagd. Het project *Europeana Newspapers* vindt dit een gemiste kans en heeft een oplossing bedacht. 18 Europese partners werken samen om meer dan 18 miljoen gedigitaliseerde krantenpagina's uit vier eeuwen beschikbaar te stellen via Europeana. Eerst worden 10 miljoen krantenpagina's verrijkt met Optical Character Recognition (OCR), artikelherkenning en/of Named Entity Recognition. Samen

met de overige 8 miljoen, deels al verrijkte, gedigitaliseerde pagina's wordt deze collectie vervolgens doorzoekbaar gemaakt bij een partner van Europeana, The European Library (TEL). Zij werken aan een portal speciaal voor deze kranten. De metadata van de kranten worden door TEL weer doorgeleverd aan de hoofdportal van Europeana, zodat ook daar een ingang is in het krantenmateriaal.

Het project loopt drie jaar, waarvan nu een jaar is verstreken. Begin 2015, als het project is afgerond, is er een uniek krantencorpus dat zicht biedt op de nieuwsgaring en verslaglegging in Europa, niet alleen in de verschillende kranten, maar ook in de verschillende landen.

www.europeana-newspapers.eu <

Irene Haslinger is programmanager Europese Projecten, Lotte Wilms is projectleider Europese Projecten bij de Koninklijke Bibliotheek.

Adlib maakt volgende stap

Adlib is sinds kort in handen van de Zweedse Axiell Group. CEO Bert Degenhart Drenth licht de overname toe.

Door: Ronald de Nijs

Het kan verkeren. 'Een half jaar geleden hadden we net besloten om op de oude voet – dat wil zeggen: zelfstandig – met ons bedrijf in Maarssen verder te gaan,' vertelt Bert Degenhart Drenth (Chief Executive Officer, 1960). In 1986 is hij samen met Marijke van der Kwartel (Chief Financial Officer, 1960) Adlib Information Systems gestart. 'Gesprekken met een marktpartij die ons had benaderd, waren op niets uitgelopen. Er was geen klik.'

Kort na die beslissing werden ze benaderd door de Axiell Group uit Zweden. In de periode dat de overnamegesprekken plaatsvonden, wendden zich zelfs nog twee andere bedrijven tot Adlib. 'De keuze is gevallen op Axiell. De Scandinavische mentaliteit ligt ons: no-nonsense, zakelijk maar ook menselijk.'

Veilig

'Al een tijdje vroegen Marijke en ik ons af hoe we een volgende stap met ons bedrijf konden nemen. In de museummarkt bijvoorbeeld zijn alle spelers ongeveer even groot. Geen van die partijen is in staat om door organische groei daar boven uit te steken. Dat was voor ons een van de redenen op zoek te gaan naar een samenwerkingspartner.'

'Bovendien: Marijke en ik zijn allebei begin vijftig. We willen

niet gedwongen worden om ons bedrijf te verkopen op het moment dat we met pensioen gaan. We streefden ernaar Adlib, dat we als ons levenswerk beschouwen, nu al ergens onder te brengen.'

'We hebben het gevoel dat ons bedrijf bij Axiell in veilige handen is. We hebben een eigen product, een eigen markt; dat blijft allemaal zoals het is. Het is contractueel vastgelegd dat Marijke en ik minimaal vijf jaar in dienst blijven. Daarmee geeft Axiell aan dat ze de mensen en de continuïteit van het bedrijf belangrijk vinden. Ik maak deel uit van de techni-

'We hebben het gevoel dat ons bedrijf bij Axiell in veilige handen is'

sche *advisory board* van Axiell; daarnaast zit ik samen met Marijke in het MT van Axiell.'

Grotere markt

De Axiell Group heeft 200 personeelsleden en zet 30 miljoen euro om, Adlib telt zo'n 30 personeelsleden, met een omzet van 3,5 miljoen euro. Wat maakte Adlib tot een interessante overnamekandidaat? 'Axiell richt zich met vijf producten vooral op openbare en schoolbibliotheken in Scan-



Bert Degenhart Drenth

Foto: Esther Pennarts

dinavië, een markt die wij als Adlib niet bedienen. Het bedrijf wil toe naar minder producten – en dan kopen ze er nog eentje bij! (lacht) Ze zijn erg geïnteresseerd in onze technologie. Een van mijn taken is

Scandinavië en het Verenigd Koninkrijk, terwijl Adlib zich richt op zowel Europa als daarbuiten. Voor Axiell is het prettig om dat stuk van de markt nu ook mee te kunnen nemen.'

Archieven

De voordelen van de schaalvergroting zijn al meteen merkbaar. 'We hebben net een RFP (Request for Proposal) gehad voor Finse musea. Het is fijn om dan te kunnen zeggen dat we ook een kantoor in Finland hebben. Dit maakt de uitbreiding naar Scandinavië voor ons gemakkelijker. Verder doen we samen met Axiell een tender voor een groot nationaal archief. Ik hoop sowieso meer voet aan de grond te krijgen bij de archieven. Men moet ons in Nederland nog meer gaan zien als leverancier van archiefsystemen. Maar dat begint gelukkig te komen.'

Ronald de Nijs is eindredacteur van *InformatieProfessional*.



Ria Paulides

Bibliotheek Inholland zet in op 100% digitaal

De bibliotheek van Hogeschool Inholland maakte onlangs bekend dat zij vanaf 2015 geheel digitaal gaat. Het nieuws haalde de kranten en riep (ook) bij vakgenoten uiteenlopende reacties op. Bibliotheekmanager Ria Paulides reageert. 'Ik ben optimistisch gestemd.'

Door: Ronald de Nijs

Reacties op plannen van Inholland

Informatie-

Professional nodigde twee hogeschool-bibliothecarissen uit om te reageren op het plan van de bibliotheek van Inholland om in 2015 geheel digitaal te gaan.

Door: Leen Liefsoens

Myriam Lemmens: 'Inhoud gaat boven vorm'

De Vlaamse Provinciale Hogeschool Limburg (PHL) staat bekend om het in 2001 ingevoerde onderwijsconcept 'Hogeschool met de laptop', vertelt bibliothecaris Myriam Lemmens. Elke student, docent, onderzoeker en perso-

neelslid leert, onderwijst, onderzoekt en werkt elke dag met een *state of the art* laptop, verstrekt door de school. Via een goed werkend draadloos netwerk krijgt iedereen toegang tot de verschillende digitale diensten en platformen.

De behoefte aan digitaal bibliotheekmateriaal is daarmee toegenomen. En tegelijkertijd is het aanbod van dat digitaal bibliotheekmateriaal gestegen. 'Al bij de invoering van het concept kwamen uitgeverijen met digitale versies van hun losbladige werken en tijdschriften,' aldus Lemmens. Ook uitgeverijen staan daarin dus niet stil. 'Maar we gaan niet

Judith van Hooijdonk: 'Wat vinden studenten en docenten ervan?'

Judith van Hooijdonk, I-adviseur bij Zuyd Hogeschool, volgt met belangstelling de discussie rond Inholland. Ze is samen met een extern adviseur van Reekx momenteel als 'counterpart' betrokken bij het *Visietraject Zuyd Bibliotheek*. Hierin worden met interviews de

behoeften en wensen gepeild ten aanzien van de (digitale) bibliotheekdienstverlening. Het onderzoek wordt eind april afgerond.

Nog niet iedereen binnen het onderwijs is klaar voor een volledig digitale bibliotheek, zo blijkt uit de interviews die tot

nu toe zijn afgenomen. Boeken horen er bij. Dat gevoel heerst nog steeds. En het blijft prettig om een tijdschrift in de bibliotheek te lezen. 'Maar we stellen ook de vraag: als er bezuinigd zou moeten worden, waarop moet dat dan gebeuren? Dan wordt digitaliseren

Als er een ding uitsprong in de media-aandacht voor de plannen van de Inholland-bibliotheek, dan was het wel het sentiment dat met het boek verbonden is. 'Ik kreeg een beetje het gevoel terug te keren naar de middeleeuwen,' aldus Ria Paulides. 'Als je aan het boek komt, dan is het opeens iets heiligs. Ik denk dat dit sentiment cultureel bepaald is.' Natuurlijk moeten we zuinig zijn op ons papieren cultureel erfgoed, zegt Paulides. 'Maar de bibliotheek van Hogeschool Inholland heeft geen bewaarfunctie, we bezitten niet, zoals een universiteitsbibliotheek, unieke exemplaren. Onze collectie bestaat vooral uit secundaire literatuur die na een jaar of acht verouderd is en vervolgens vervangen wordt.'

Ria Paulides (1955) werkt sinds

2007 als manager bij de bibliotheek van Hogeschool Inholland. Inholland telt acht locaties en bibliotheken, verspreid tussen Noord- en Zuid-Holland. Haar voorganger had de opdracht om zoveel mogelijk materiaal digitaal aan te schaffen, Paulides zette die lijn door. 'Zo werkten we stap voor stap toe naar een digitale bibliotheek. Inmiddels hebben we 25 miljoen digitale items en daarnaast hebben we nog eens 145.000 boeken in de kast staan. Het gaat hierbij niet zozeer om studieboeken, maar om een brede categorie uitgaven waaruit studenten kennis moeten opsporen om aan een opdracht te voldoen.'

'25 procent van de collectie is nog niet digitaal. We zijn echter nu al zover dat we in 2015 geheel digitaal willen gaan. Dit besluit is voor ons een logische

stap en is in nauw overleg met het onderwijs tot stand gekomen. Een digitale bibliotheek wordt gezien als een van de middelen om het onderwijs kwalitatief te verbeteren; het onderwijs gaat sowieso meer gebruikmaken van digitale (leer) middelen. De beslissing voor een 100% digitale bibliotheek heeft wel personele consequenties, aangezien we straks geen materialen meer uitlenen. Daar beraden we ons nog op.'

'We gaan de boeken niet één op één vervangen door een digitale variant. Die zijn er immers niet. We vragen de docenten welke boeken relevant zijn. Met die lijsten gaan we naar de educatieve uitgevers om te praten over digitale edities. Ik verwacht dat een hoop titels minder belangrijk voor de docenten zullen zijn. Van die titels

zullen we bekijken of de huidige digitale bibliotheek daarvoor alternatieven biedt.'

'We beschikken over een groot aanbod aan buitenlandse digitale titels. Waarom kan dat niet met Nederlandse titels? Ik merk bij uitgevers wel de wens om hierop in te zetten. Er is koudwatervrees. En men is bang dat titels straks illegaal te downloaden zijn. Daar moeten we een oplossing voor vinden.'

'De gesprekken met uitgevers doen we samen het SHB (Samenwerkingsverband Hogeschool Bibliotheken), waarvan ik zelf secretaris ben. Die samenwerking met andere hogescholen is heel belangrijk. Laten we samen de regierol naar ons toetrekken, want we hebben allemaal belang bij een goede uitkomst. Ik ben optimistisch gestemd.'

<

iets aanbieden alleen omdat het digitaal beschikbaar is,' benadrukt de bibliothecaris. 'We selecteren en beoordelen het bibliotheekmateriaal in nauw overleg met het onderwijs. De inhoud is daarbij leidend.'

'Kijk je naar de opleidingen die nu nog afhankelijk zijn van fysieke materialen, zoals de lerarenopleiding, dan blijken ook daar uitgevers bezig om die

materialen digitaal toegankelijk te maken.' En dat is prima, want een digitale bibliotheek zorgt voor een verruiming van de toegang tot bibliotheekmateriaal. 'Door deze digitalisering kunnen we de bibliotheek bij de student en docent krijgen, daar waar hij de informatie nodig heeft: in de les, thuis of op de werkplek.'

Toch is er nog steeds behoefte

aan een gezamenlijke werkruimte. 'We blijven de fysieke bibliotheek nog verder uitbouwen tot een functionele werkruimte.' De behoefte aan gekwalificeerd bibliotheekpersoneel bestaat nog steeds. 'Studenten en docenten kunnen bij ons terecht met zowel inhoudelijke als praktische vragen. En dat moet zo blijven.'

<



wel als oplossing aangedragen.' Van Hooijdonk hoort dan ook vaak de verdenking dat het bij Inholland om een verkapte bezuiniging gaat.

Is het als hogeschoolbibliotheek haalbaar om volledig digitaal te worden? 'Ik hoor vanuit bepaalde hoeken, bij-

voorbeeld de gezondheidszorg, dat dat niet lukt.' Het is een feit dat voor bepaalde vakgebieden nog niet alles digitaal beschikbaar is. En niet alle ebooks worden in licentievorm aangeboden, een voorwaarde om als bibliotheek een ebook te kunnen aanbieden.

De essentie zit hem volgens Van Hooijdonk in wat het onderwijs ervan vindt. Bij Inholland ligt er geen gebruikers-

onderzoek ten grondslag aan het besluit. 'Wij kunnen vanuit het visietraject aangeven dat de voorkeur uitgaat naar een hybride bibliotheek. Dat in de toekomst een 100% digitale bibliotheek tot stand komt, ligt in de lijn der verwachting, maar is van meerdere ontwikkelingen afhankelijk.'

<

Leen Liefsoens is redacteur van *InformatieProfessional*.



Privatisering van openbaar bibliotheekwerk ook in VK en VS

Eind februari baarde het bericht opzien dat de gemeente Waterland per 1 januari 2014 stopt met het afnemen van diensten van de bibliotheek Waterland en de commerciële dienstverlener Karmac in de arm neemt. Ook in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten wordt in een aantal gemeenten het openbaar bibliotheekwerk geprivatiseerd.

Door: Frank Huysmans

Eerst even terug naar Nederland. Karmac garandeert dat het de uitleenfunctie in de vier huidige vestigingen in de gemeente Waterland kan verzorgen voor 180.000 euro per jaar. De bibliotheek ontvangt in 2013 nog 307.000 euro voor het verzorgen van een volledige bibliotheekvoorziening. De bibliotheek had aan de gemeente laten weten dat ze de dienstverlening niet voor 180.000 euro op peil kon houden.

Bezwaren tegen deze ontwikkeling die niet alleen van de zijde van de bibliotheek werden gehoord, waren er in overvloed. Een greep: de dienstverlening wordt versmald tot uitlenen van waarschijnlijk vooral goedlopende titels ten koste van het 'moeilijke boek'; andere activiteiten, zoals programma's voor basisscholen, cursussen, culturele programmering en doelgroepvoorzieningen (leesgehandicapten) verdwijnen; aansluiting op de digitale diensten vervalt; gekwalificeerd personeel wordt

wellicht vervangen door vrijwilligers die voor niets gaan werken terwijl het bedrijf een goede omzet draait. De vraag is natuurlijk wel of die vrees terecht is. Zijn er voorbeelden uit andere landen waar iets soortgelijks is gebeurd?

Buitenlandse situatie

De blog dontprivatiselibraries.blogspot.co.uk volgt de situatie op dit vlak in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten op de voet. In Croydon, ten zuiden van Londen, lopen de gemoederen rond een soortgelijke situatie hoog op. Gemeentebestuur en de door de Tories gedomineerde raad waren voornemens de bibliotheekvoorziening te gunnen aan John Laing. Dit is een bedrijf dat in publiek-private partnerschappen infrastructurele projecten realiseert; vooral snelwegen (ook in Nederland) maar ook schoolgebouwen en nu dus bibliotheken. Vlak voor de gunning door

Croydon stelde Laing aanvullende eisen ten aanzien van toekomstige pensioenvoorzieningen van medewerkers. De aanbesteding kon weer opnieuw beginnen, tot ongenoegen van Labour, dat sowieso al niets van de uitbesteding van de bibliotheekvoorziening aan de commercie moest hebben. Een ander geval doet zich voor in Ventura County in Californië, ten noordwesten van Los Angeles. In die regio zijn de gemeentes Moorpark en Camarillo overgestapt van de openbare bibliotheekorganisatie op Library Systems and Services LLC (LSSI), een bedrijf uit Maryland (aan de oostkust) opgericht door bibliotheekprofessionals. Een derde gemeente, Simi Valley, volgt op 1 juli nadat de raad onlangs unaniem voor deze overgang stemde.

Gemeentebestuur, raadsleden en LSSI zelf stellen in Simi Valley dat men op grond van de ervaringen in Moorpark en Camarillo een betere service

verwacht. De dienstverlening van LSSI wordt zelfs uitgebreid terwijl de gemeente een half miljoen dollar op jaarbasis bespaart. Het personeel dat overbodig wordt, staat vooraan in de rij wanneer het op een baan in de geprivatiseerde bibliotheek wil solliciteren. In de gemeenten in de regio die eerder overstapten, heeft naar het schijnt niemand zijn baan verloren. Volgens een persbericht van LSSI zijn sinds de overgang in Moorpark en Camarillo het ledental, het aantal Vrienden van de Bibliotheek en de plaatselijke steun voor bibliotheekprogramma's gegroeid.

Het lijkt dus te kort door de bocht dat privatisering per definitie negatief uitpakt voor de gemeenschap en het personeel. De pijn lijkt eerder voort te komen uit de bezuinigingen die ermee gepaard gaan of er de aanleiding voor zijn. <

Frank Huysmans is redacteur van InformatieProfessional.



Protest tegen privatisering bij de bibliotheek in Simi Valley, VS

Foto: Jesse Luna

Eric Sieverts

Hoe digitaal is mijn bibliotheek

In 1995 noemden we het nog een 'Elektronische Bibliotheek'. Althans in Utrecht, waar de UB toen een project onder die naam afsloot. Dat moest de opstap worden tot wat nu een digitale bibliotheek heet. En is die er ook gekomen? Ja natuurlijk, die is er al lang. En niet alleen in Utrecht. Daarom was ik nogal verrast hoeveel commotie ontstond over het plan van Hogeschool Inhol-

Voor dat onderwerpszoeken zijn de huidige Discovery-systemen een veel beter hulpmiddel. Het woord 'discovery' zit daar niet voor niets in. Wel inconsequent om daar dan ook je oude catalogus in te willen stoppen, want die was nu juist ongeschikt voor *discovery*.

Zo'n Discovery-systeem is natuurlijk een mooie opstap naar een digitale bibliotheek, zoals Inholland wil. Maar je moet dan wel genoeg digitale abonnementen hebben, die de Discovery-leverancier ook nog in zijn systeem moet kunnen opnemen. Dat kan voor een hogeschool – meer dan voor een universiteit – nog wel een knelpunt vormen. Voor mijn eigen lessen bij de HvA – ook een hogeschool – placht ik mijn studenten vrijwel altijd digitale literatuur aan te bieden. Gewoon blogposts, websites en pdf's. Daartoe werd ik niet gedwongen door een college van bestuur of door een bibliotheek (die in mijn gebouw trouwens niet fysiek aanwezig was). Dat besloot ik gewoon zelf, als eenvoudig docent, *bottom-up*.

Waarom? Omdat het zoveel makkelijker was. Omdat ik makkelijker nieuwe dingen kon opgeven. Omdat ik veel fijnmaziger kon bepalen wat mijn studenten moesten lezen. En als er eens een echt boek nodig was, moesten ze dat gewoon kopen. Wat ik niet weet – en achteraf misschien te weinig heb onderzocht – is hoeveel mijn studenten daarvan ook echt gelezen hebben. En ik heb al helemaal geen dubbelblind onderzoek gedaan of mijn digitale leesvoer studievertraging heeft opgeleverd.

PS: De waarschuwing op de UvA-site 'Digitale Bibliotheek verdwijnt per 1 maart 2013' klinkt in dit kader wel wat verrassend. <

‘En als er eens een echt boek nodig was, moesten ze dat gewoon kopen’

x land om op een digitale bibliotheek over te
x gaan. Wat me daarbij vooral verbaast is de
x richtingenstrijd die dat anno 2013 – 18 jaar
x na die Utrechtse Elektronische Bibliotheek
x – nog blijkt op te leveren.

Aan de ene kant degenen die de aankondiging van Doekle Terpstra met de grootste afkeuring ontvingen. Aangevoerd nog wel door de NRC, die zonder wetenschappelijke onderbouwing beweerde dat wie van een beeldscherm moet lezen, onvermijdelijk studieachterstand oploopt. Aan de andere kant de 'believers' die zonder meer beweren dat alles wat je nodig hebt over twee jaar digitaal kan zijn, ongeacht de aard van het materiaal.

Sommigen lijken zelfs te denken dat alles al digitaal is, als het maar in een digitale catalogus zit. Over die catalogus herhaal ik nog maar eens wat ik al tien jaar verkondig, dat je daar in huidige vorm helemaal niets aan hebt. Althans als je hem voor onderwerpsvragen wilt gebruiken. Een opvatting die pas nu gemeengoed lijkt te worden.



Eric Sieverts is redacteur van InformatieProfessional en freelance docent en adviseur.

Bibliotheek Rijksmuseum nu zelf ontsloten

Op 13 april opent het verbouwde Rijksmuseum, naar een ontwerp van het Spaanse architectenbureau Cruz y Ortiz, na tien jaar zijn deuren. De befaamde negentiende-eeuwse bibliotheekruimte zou allerlei nieuwe functies krijgen, maar keert nu terug naar haar roots. Een interview met bibliothecaris Geert-Jan Koot.

Marieke Kramer en Ronald de Nijs



Foto: René den Engelsman, Rijksmuseum Amsterdam

Geert-Jan Koot

Het is een ijskoude middag, eind januari, als we ons melden bij de beveiligers aan de Hobbemakade. Een besneeuwd pad leidt naar het nieuwe entreegebouw voor het Rijksmuseum-personeel. Ook hier veel beveiligingsmensen. Men is bezig de schilderijen en andere stukken terug te verhuizen uit het depot buiten de stad; de bibliotheekcollectie volgt een week later. In de zalen en gangen loopt eveneens beveiliging rond. Twee schilders witten een plafond, een paar schoonmakers dweilen vloeren. In het museum heerst verder een serene rust. Fotograferen is uit den boze. Er mogen geen beelden van het verbouwde museum naar buiten komen. Museumdirecteur Wim Pijbes wil op 13 april openen met een ‘big bang’. Als we een paar weken later zouden zijn langsgeslagen, had onze afspraak niet door kunnen gaan, zal bibliothecaris Geert-Jan Koot ons later vertellen. Tot de officiële openstelling is het gebouw een *no-go area* voor journalisten.

De depots

Via de dienstingang nemen we een trap naar beneden. We bevinden ons nu ondergronds, in een lange tunnel die naar het hoofdgebouw leidt. Links zien we gele deuren die leiden naar vier depots voor de prenten-, tekeningen- en fotocollectie van de bibliotheek.

‘De bibliotheekruimte zou ooit dienen als restaurant, later als publieksinformatiecentrum’

We lopen de route die de bibliotheek-medewerkers dagelijks zullen afleggen. De bibliotheek heeft als vrijwel enige ondersteunende dienst een plek in het hoofdgebouw. In de oorspronkelijke plannen kreeg het hoofdgebouw een publieksfunctie en kwamen de facilitaire diensten in de aanpalende gebouwen. Vier jaar geleden gingen die plannen op de schop (zie kader rechts) en kon Koot – tot zijn genoegen – met zijn staf terugkeren naar de oorspronkelijke bibliotheekruimtes.

Maar ondertussen waren de vier depots al gebouwd. ‘Logistiek gezien niet erg handig,’ zegt Koot. ‘Opgevraagde werken moeten nu een lange weg afleggen voordat ze in de studiezaal terechtkomen. Gelukkig speelt het vervoer zich achter de schermen af.’

‘Behalve deze depots hebben we ook een heel ruim boekendepot. Dat is te vinden op weer een andere plek: vlak onder de passage, ofwel de fietsdoorgang van het museum. Twaalf meter onder de grond bevindt zich een tunnelgebouw van twee verdiepingen, waar we het grootste deel van onze boekencollectie, zo’n 4,5 kilometer, kwijt kunnen,’ aldus Koot. ‘Over enkele dagen komen de boeken terug. Dan resteert ons nog 1 kilometer aan lege plankruimte. Die ruimte voor groei is nodig. Slechts een handvol wetenschappelijke en tijdschrifttitels op kunstgebied

Foto: Joost Guntenaar, Rijksmuseum



Naar de toren en weer terug

In 2003 presenteert het Spaanse architectenbureau Cruz y Ortiz zijn voorstel voor het herontwerp van het Rijksmuseum. In die plannen komen alle publieksfuncties in het hoofdgebouw, de bibliotheek krijgt een eigen, nog te bouwen toren van negen verdiepingen (twee onder, zeven boven de grond) aan de Museumpleinkant. De oude bibliotheek in het hoofdgebouw zal worden gerestaureerd en zal dienen als restaurant, later als publieksinformatiecentrum. Wat vond Geert-Jan Koot van die plannen?

‘De “toren” kwam uit de koker van toenmalig museumdirecteur Ronald de Leeuw, een grote visionaire geest. Hij stelde dat de bibliotheek veel beter vanuit een *state of the art* gebouw kon werken. Boven in de toren zou de bibliotheek komen, onder de grond de depots. Een geweldig plan.’

‘Tegelijkertijd vonden we de transformatie van de voormalige bibliotheek tot horecaruimte heel erg jammer. Nederland kent nog maar heel weinig authentieke negentiende-eeuwse bibliotheken. Op de planken van de bibliotheekgalerijen zouden dan boeken – bij wijze van decorstukken – komen te staan. Voor mij was dat restaurant in de bibliotheek eerlijk gezegd wel een spanningsveld.’

In 2006 wijst de Commissie Welstand en Monumenten van Amsterdam het ontwerp voor de twintig meter hoge toren af. Het uiteindelijke ontwerp telt nog negen meter en twee verdiepingen boven- en twee ondergronds; het krijgt een functie als entreegebouw voor het personeel. Voor de bibliotheek wordt ruimte gevonden in de voormalige Teekenschool er vlak naast.

Als in 2008 Wim Pijbes als museumdirecteur

aantreedt, ziet Koot zijn kans schoon: ‘Wim Pijbes denkt heel erg vanuit het publiek. Ik heb hem voorgelegd dat het gebouw van de Teekenschool zich goed leent voor een educatief centrum. Op dat idee reageerde hij enthousiast. Volgens het bestek was dat gebouw echter al toegewezen aan de bibliotheek. Dat is opgelost door de bibliotheek terug te laten keren naar de plek waar die hoort te zijn: hier, in de negentiende-eeuwse bibliotheekruimte. In 2009 kregen deze plannen hun beslag.’

‘Tijdens de verbouwing van het museum heeft de bibliotheek negen jaar in een pand in de Frans van Mierisstraat gezeten. Begin 2013 zijn we weer in het Rijksmuseum getrokken. Al die tijd hebben we de terugkeer naar onze oude stek in de media stil weten te houden. Voor het verrassingseffect.’



komt uit in digitale vorm, het grootste deel verschijnt nog altijd op papier.’

Reserveroom

Aan het eind van de tunnel nemen we een trap omhoog en bereiken we het atrium, het nieuwe hart van het museum. Vanuit de (fiets)passage komen bezoekers straks via het atrium het gebouw binnen. Deze imposante binnenplaats combineert beige natuursteen met muren van rode baksteen en de monumentale decoraties van het negentiende-eeuwse gebouw van architect Pierre Cuypers. Na een korte wandeling belanden we in de westvleugel van het hoofdgebouw, waar zich zowel de bibliotheek als de bijbehorende backoffices bevinden.

We stappen de *reserveroom* binnen. Geert-Jan Koot: ‘Boeken, prenten, foto’s en tekeningen die vanuit de bibliotheek of de studiezaal worden aangevraagd, kunnen we hier voorsorteren. Vaak betreft het materiaal dat onderzoekers voor langere tijd willen bestuderen. Dat gaat dan niet terug naar de depots, maar krijgt hier zolang een plek. Omdat de reserveroom ook als depot fungeert, is zij zowel beveiligd als geklimatiseerd.’

De bibliotheek

De bibliotheek ligt een verdieping hoger. We zien een boekerie, geen publieksinformatiecentrum of sterrenrestaurant, zoals ooit de bedoeling was. Drie gaanderijen met houten kasten torenen hoog boven ons uit. De kleurrijke, grotendeels gereconstrueerde muurversieringen vallen in de lege ruimte extra op. De kasten zijn gerestaureerd, het groene vilt langs de planken en de terrazzovloer zijn vernieuwd. ‘Cuypers, zo hebben we recent ontdekt, is erg bezig geweest met deze ruimte. Hij heeft destijds in Parijs verschillende bibliotheken bezocht en enkele ervan in schetsboekjes gedetailleerd nagetekend. We hebben ook een schetsboekje gevonden met het ontwerp voor de inrichting van de Rijksmuseum-bibliotheek, inclusief bijbehorende stoelen en tafels.’

Bij de toegangsdeur komt een tafel (‘geen balie!’) waaraan twee informatiespecialisten zullen plaatsnemen. Koot: ‘Aan hen kunnen museumbezoekers hun vragen over de collectie stellen. Deze informatiefunctie vinden we heel belangrijk.’

‘De kasten herbergen straks de meest re-

cente nummers van een honderdtal tijdschriften. Deze selectie uit onze zeshonderd tijdschriftabonnementen is geschikt voor een breed publiek. Ook komt er een handbibliotheek die de museumindeling volgt; je hebt dus straks bijvoorbeeld een kast met boeken over de Middeleeuwen en de Renaissance. Nieuwe aanwinsten en recente veilingcatalogi krijgen hier eveneens een plaats.’

De moderne tijd

‘We blijven deze ruimte “bibliotheek” noemen, omdat zij zo’n krachtige negentiende-eeuwse bibliotheekuitstraling heeft. We kunnen de authenticiteit van de ruimte voor 99 procent nastreven. Dat maakt haar tot een parel binnen het Rijksmuseum,’ zegt Koot.

Om de ruimte zo authentiek mogelijk te houden, komen er op de grote leestafels géén computers te staan. Koot: ‘Dat is het spanningsveld waar we hier mee te maken hebben. Om diezelfde reden bevinden de scanner, kopieermachine en andere apparatuur zich in een aparte ruimte, naast de reserveroom.’

‘We stellen iPads aan onze bezoekers be-

‘De boekentoren kwam uit de koker van toenmalig museumdirecteur Ronald de Leeuw’



Foto: Staeske Rebers en Carola van Wijk, Rijksmuseum Amsterdam

schikbaar; onze nieuwe website en webcatalogus zijn daarom ook vormgegeven op tabletformaat. Ook kan men een eigen laptop meenemen; er komen wel stopcontacten bij de leestafels,’ aldus Koot.

Studiezaal

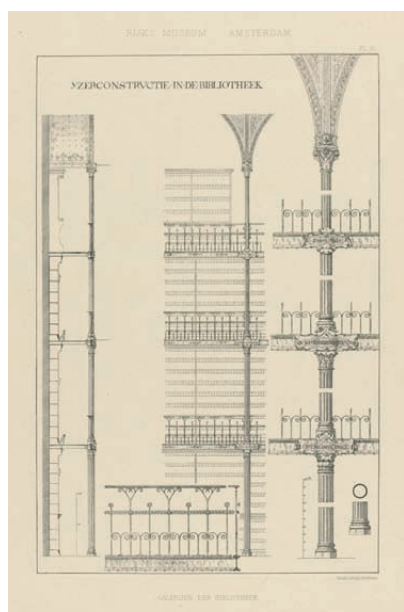
Via de bibliotheek kom je in de studiezaal waar je op aanvraag de collectie kunt raadplegen. Het is er tijdens ons bezoek verre van warm. Dat komt niet alleen door het barre weer en het ‘proefdraaien’ van de verwarming, maar ook omdat in het monumentale gebouw geen ramen van dubbelglas geplaatst mogen worden. Het daglicht komt vanuit het noordwesten. ‘Ideaal om prenten en dergelijke bij te bestuderen.’

De strakke zaal oogt nu nog kaal, maar straks staan er rondom hoge boekenkasten voor de naslagwerken over het Prentenkabinet. Bezoekers kunnen hier voor vragen terecht bij zowel een vaste informatieprofessional als een van de conservatoren die in de studiezaal aan een tafel zullen werken.

Werkruimtes

Boven de studiezaal bevinden zich drie verdiepingen met backoffices van de bibliotheek. Op de eerste verdieping huist de bibliotheekadministratie, op de tweede de afdeling Collectie Informatie. En op de derde bevinden zich de objectgebonden documentatie en de flexplekken, bestemd voor zowel de projectmedewerkers van de

‘In de studiezaal kunnen bezoekers vragen stellen aan zowel een informatieprofessional als een conservator’



Beeld: Collectie Rijksmuseum, Amsterdam

Geen museumcampus

‘In de oorspronkelijke visie van oud-museum-directeur Ronald de Leeuw zouden de losstaande gebouwen – het Ateliergebouw, het Bureau, de Villa, de Teekenschool en de Bibliotheek-toren – samen een Rijksmuseumcampus vormen,’ zegt Geert-Jan Koot. ‘Een buitengewoon goed idee. De Leeuw wilde op die manier de onderlinge communicatie verbeteren. Nu zit de bibliotheek als vrijwel enige dienst in het hoofdgebouw. Dat ga ik natuurlijk wel voelen, want ik heb heel veel contact met zowel de conservatoren als de restauratoren, om de collectievorming af te stemmen op hun behoeften.’

bibliotheek als de conservatoren. Koot: ‘Voor de bibliotheekformatie, die bestaat uit twaalf vaste plaatsen, twee vrijwilligers en twee fulltime projectmedewerkers, hebben we meer kantoorruimte gekregen.’ Een ding betreurt hij: ‘We kunnen niet meer vanuit de kantoren direct doorstappen naar de gaanderijen. Op last van de brandweer zijn de deuren dichtgemaakt.’

Collectieinformatie

De bibliotheek en de afdeling Collectie Informatie zijn een nauwe samenwerking aangegaan. ‘We zitten nu fysiek bij elkaar en bij het bedienen van het publiek, de informatiedienstverlening in de leeszaal en de studiezaal werken we samen. Overigens zal de bibliotheek voortaan zeven dagen per week geopend zijn; de studiezaal van dinsdag tot en met zaterdag.’ ‘Collectie Informatie gaat vanaf 2013 ook in ons opensourcebibliotheekstelsel KOHA catalogiseren. Alle mappen met objectgebonden informatie worden nu in dit systeem beschreven. Ons voorbeeld was de Frick Art Reference Library in New York; zij namen *artists files* op in hun op MARC 21 gebaseerde bibliotheekstelsel.’ Ook de digitalisering wordt door Collectie Informatie opgepakt. ‘Zij maken de keuze wat te digitaliseren en wat te beschrijven. Er wordt begonnen met de schilderijen; daar is de meeste vraag naar,’ aldus Koot.

Kunstabibliotheken

Kort na zijn aantreden opperde Wim Pijbes in *Het Parool* het samengaan van alle grote kunstabibliotheken. Koot: ‘Die gedachte komt om de tien jaar bovendien. Voor de externe gebruiker zou het een godsgeschenk zijn als je de collecties van het Stedelijk, Van Gogh en het Rijks in één gebouw zou kunnen onderbrengen. Maar dat is nu niet realistisch. Ik zoek het meer in het gemeenschappelijk gebruik van collecties. Daarom zou het ook zo mooi zijn als het Van Gogh en het Stedelijk zouden deelnemen aan AdamNet, het netwerk van Amsterdamse bibliotheken.’ ‘AdamNet heeft een groepscatalogus die gebaseerd is op Worldcat. Omdat het Stedelijk en het Van Gogh niet in Worldcat zitten, komen zij niet in die catalogus voor. Binnen de groepscatalogus zou je een themacatalogus kunnen raadplegen, bijvoorbeeld van de museumbibliotheken in

Amsterdam. Dan ben je weer een stap verder. Daar moeten we in de toekomst maar weer eens met elkaar over gaan praten.’

De vernieuwing

In de nieuwe situatie hebben zowel de bibliotheekcollecties als de medewerkers meer ruimte gekregen. ‘Maar,’ zegt Koot, ‘er is vooral meer ruimte en aandacht voor de bezoeker. De bibliotheek is nu echt ontsloten voor de museumbezoeker. Vroeger had de bibliotheek een aparte ingang, in de Jan Luykenstraat. Bevond je je in het museum, dan moest je eerst het pand verlaten, omlopen en dan pas kwam je bij onze toegangsdeur. Nu kom je binnen via de hoofdingang van het museum.’ De ingang van de bibliotheek zit op een gunstige plek: in de toekomst komen bezoekers, op weg naar de Philipsvleugel (die al die jaren open is geweest en nu gerenoveerd zal worden), langs de bibliotheekingang. Koot: ‘Aangezien in de Philipsvleugel straks alle grote tentoonstellingen komen, verwachten we dat een klein deel van deze mensenstroom ook de bibliotheek zal aandoen.’ ‘Het ontsluiten van deze ruimte, niet alleen als een magistraal mooi vertrek, maar ook als functionele leeszaal annex informatiecentrum – want het is heel nadrukkelijk de bedoeling er informatie over de collectie te geven – dat is dé grote vernieuwing.’

En dan volgt de grootste verrassing van onze tour door het museum. Koot: ‘De meeste museumbezoekers beperken zich tot de zalen met *De Nachtwacht* en andere zeventiende-eeuwse kunst. Aan het eind van een van die zalen worden de bezoekers geconfronteerd met een schitterend uitzicht: door glazen deuren zien ze de bovenste gaanderij van de bibliotheek. Betreedt men het balkon, dat jarenlang schuilging achter een muur, dan heeft men van bovenaf een prachtig uitzicht over de bibliotheek. De bibliotheek als verborgen schat in dit grote gebouw, als bezienswaardigheid. En daarmee zichtbaar.’ <

* Zie ook: René Blekman, ‘Van analoog naar digitaal. Rijksmuseum Amsterdam opent zijn collecties’, in: *InformatieProfessional* 3/2010, p. 24-28.

Marieke Kramer is redacteur en Ronald de Nijs is eindredacteur van *InformatieProfessional*.

Leren in een museumbibliotheek

In het Textiel-Museum werken de bibliotheek en de afdeling Educatie gezamenlijk aan een andere rol van de bibliotheek in de organisatie. Nieuwe vormen van educatie en gebruik van de bibliotheekcollectie staan daarbij centraal. Bibliothecaris Jantiene van Elk en medewerker Educatie Kim Cornelius vertellen over hun ervaringen.



Jantiene van Elk en Kim Cornelius

Het TextielMuseum in Tilburg beschikt over de grootste in textiel gespecialiseerde bibliotheek van Nederland. Het museum, sinds 1986 gehuisvest in een voormalige textielfabriek, toont textiel vanuit verschillende disciplines: design, kunst, techniek en geschiedenis. Alles draait daarbij om het productieproces van textiel. Het hart van het museum is het zogenaamde TextielLab. In samenwerking met productontwikkelaars kunnen ontwerpers en

kunstenars hier op computergestuurde machines nieuw textiel ontwikkelen. Het TextielMuseum is daardoor een museum in bedrijf.

Vernieuwing

In 2010 opende de bibliotheek van het TextielMuseum binnen de museumgebouwen op een nieuwe locatie. De oude bibliotheek zat op een verborgen plek. Be-

zoekers moesten langs de toonbank van de museumwinkel, over een donkere trap naar boven. De bibliotheek bestond uit een werkruimte voor de bibliotheekmedewerkers, met een oude wiebelige tafel voor bezoekers. Achter een gesloten deur bevonden zich de boeken.

In de oude situatie gebruikten voornamelijk museummedewerkers de bibliotheek. De verhuizing naar een plek midden in het museum, boven een veelbezochte

Wie zijn...



Jantiene van Elk
is bibliothecaris
van het Textiel-
Museum



Kim Cornelius
is medewerker
Educatie van het
TextielMuseum.



De lades uit de Textielwarenkast bevatten grondstoffen, halffabricaten en eindproducten van textiel



20.000 boeken

De bibliotheek bevat 20.000 boeken over textiel. De boeken behandelen de geschiedenis van de textielindustrie, textieltechniek, beeldende kunst en textielvormgeving. Ook biedt de bibliotheek een plaats aan archiefcollecties van en documentatie over kunstenaars, vormgevers en textielbedrijven. Stalenboeken van textielbedrijven en werkschriften van de Textielschool behoren eveneens tot de collectie.

ruimte voor wisselexposities, maakte de bibliotheek veel toegankelijker voor andere bibliotheekgebruikers.

Voorafgaand aan de verhuizing van de bibliotheek is nagedacht over toevoegingen aan het bibliotheekaanbod. Een goede partner om hierover mee te denken was de afdeling Educatie. Niet alleen omdat de medewerker Educatie de bibliotheek zeer waardeerde, maar ook omdat zij inzag dat de bibliotheek een rol van betekenis kon spelen voor groepen bezoekers.

Educatie heeft op twee punten meegewerkt aan de nieuwe bibliotheek. Zo heeft zij meegedacht over de inrichting van de nieuwe bibliotheek. In het programma van eisen voor de ontwerpers (Merckx + Girod) kwam te staan dat er ruimte moest zijn voor groepen bezoekers. Er kwamen drie grote tafels waar aan minstens achttien personen plaats kunnen nemen. Daarnaast zijn er zes werkplekken voor individuele bezoekers gecreëerd. Ook heeft Educatie de bibliotheek ondersteund bij de ontwikkeling van de zogeheten Textielwarenkast, een kast met grondstoffen, halffabricaten en eindproducten van textiel.

Textielwarenkast

De afdeling Educatie en de bibliotheek bemerkten bij museumbezoekers een grote behoefte aan basisinformatie over (de diversiteit van) grondstoffen en hoe van de verschillende grondstoffen textiele garens en eindproducten worden vervaardigd. Bezoekers blijken veelvuldig informatie te zoeken over de eigenschappen en toepassingen van de diverse textielmaterialen. Maar internet biedt weinig goede, begrijpelijke informatie. Bovendien bestaan er

geen actuele Nederlandse boeken over dit onderwerp. En behalve erover lezen is het voelen van de verschillende grondstoffen, de halffabricaten en de eindproducten belangrijk bij het leren over textiel en zijn eigenschappen.

Sinds 1986 beschikt het museum over een collectie grondstoffen en halffabricaten, afkomstig van het toenmalige TNO Vezelinstituut in Delft. Deze collectie is door een vrijwilliger opgeschoond en beschreven. Al langer bestaat de wens om die collectie in de vorm van een 'materialenbank' te presenteren aan bezoekers. In het collectiebeleidsplan 'Collectie in beweging 2005-2008' staan die plannen beschreven.

Als er in 2008 plannen worden gemaakt voor de nieuwe bibliotheeklocatie, komt het idee voor een materialenbank weer naar boven. Besloten wordt dat de collectie grondstoffen gepresenteerd zal worden in de bibliotheek. De materialenbank krijgt de naam Textielwarenkast. Textielwaren is een begrip dat in de eerste helft van de twintigste eeuw gebruikt werd voor materialenkennis van textiel. De Textielwarenkast bevat behalve verschillende grondstoffen ook halffabricaten en eindproducten. Bezoekers moeten de inhoud van de kast zoveel mogelijk kunnen aanraken.

Ontwerper Simone de Waart krijgt de opdracht om deze kast in te richten. Zij maakt een selectie uit de verzameling natuurlijke en kunstmatige grondstoffen van TNO en andere bedrijven. De vezelcollectie is aangevuld met grondstoffen die nu veel gebruikt worden in mode, interieur en andere toepassingen.

De Textielwarenkast is bedoeld voor zowel groepen studenten als individuele bezoekers. De lades kunnen uit het meubel worden gehaald en op de groepsworkplekken worden gezet. Zo kunnen drie à vier studenten tegelijkertijd de materialen voelen en bestuderen. Boven op de kast staan plexiglasen stolpen met bijzondere grondstoffen, eindproducten en stalen die uitnodigen de inhoud van de lades te bekijken.

Leren

Om educatieve groepen de waarde van de Textielwarenkast te laten ervaren, heeft Educatie voor zowel het voortgezet als het mbo-onderwijs een workshop ont-

wikkeld. De workshop sluit aan op het curriculum en voorziet in een behoefte die op school niet makkelijk te realiseren is: de mogelijkheid om boekenkennis te verdiepen door middel van een tactiele en visuele ervaring. Voor deze doelgroep is het actief bezig zijn een voorwaarde voor leren.

Door opname van de bibliotheek in het educatieprogramma biedt het museum een bijzondere vorm van buitenschools leren aan. Leren op locatie in een bibliotheek is een vorm van non-formeel leren. Het leren is intentioneel georganiseerd en gestructureerd, maar speelt zich af in een ander institutioneel verband dan op school. Doordat het leren niet in de school plaatsvindt, maar op een plek waar de informatie in de context van bibliotheek/museum wordt aangeboden, heeft de leerstof direct betekenis voor de scholier/student. De omgeving waarin textiel in zoveel vormen te zien is, maakt nieuwsgierig. Een kast waarin materiaal op een aantrekkelijke manier wordt getoond en waar het materiaal aangeraakt mag worden, roept positieve emoties op. Dat maakt leren makkelijker en leuker.



De Textielwarenkast in de bibliotheek

Bibliotheek

De bibliotheek bediende al verschillende doelgroepen: museummedewerkers, zoals conservatoren en productontwikkelaars van het TextielLab, en individuele bezoekers, zoals Kunstacademiestudenten en museumbezoekers. Sinds de opening op de nieuwe locatie is de bibliotheek ook een plek voor scholieren en studenten.

Museumbezoekers weten de nieuwe bibliotheek steeds vaker te vinden. Ze zijn niet doelgericht op zoek naar informatie, maar nemen graag een kijkje in de Textielwarenkast en neuzen rond tussen de boeken. Door het gestegen bezoekersaantal kan de bibliotheek haar bestaan richting het management beter verantwoorden.

Sinds de kast in gebruik is genomen, heeft de bibliothecaris er een taak bij gekregen: alle bezoekers wijzen op de kast, de lades die open mogen en de materialen die aangeraakt mogen worden. Bezoekers krijgen vaak extra informatie over de materialen, zeker als er groepen studenten zonder rondleider of kinderen in de bibliotheek komen.

Het verwijzen naar en informeren over de kast komt boven op de gebruikelijke

bibliotheekdienstverlening. De verdeling van taken in de bibliotheek zal daarom binnenkort heroverwogen worden.

Tot slot

De bibliotheek van het Textielmuseum is niet alleen een verzameling boeken,

maar ook een plek die actief gebruikt wordt om te leren. Behalve de eigen collectie maakt de bibliotheek materialen uit de museumcollectie toegankelijk voor bezoekers. Samen zullen Educatie en bibliotheek aan nieuwe mogelijkheden en programma's voor de bibliotheek blijven werken. <

Verder lezen

Leertheorie

- > Els Hoogstraat, Annemarie Vels Heijn (2006). *De leertheorie van Kolb in het museum: dromer, denker, beslisser, doener*. Amsterdam: Museumvereniging
- > Zicht op... het nieuwe leren en cultuureducatie: achtergronden, literatuur en websites, tinyurl.com/at9g5w2

Textielwarenkast

- > Simone de Waart (2011). *Textielwarenkast: grondstoffen voor textiel gisteren, vandaag en morgen*. Tilburg: Audax Textielmuseum Tilburg

Bibliotheek TextielMuseum

- > www.textielmuseum.nl/textielschool/bibliotheek.html



Foto's: Wouter Gerritsma

Zoeken is nooit meer zoals het was

Dat was een van de motto's waaronder de VOGIN-IP-lezing op 28 februari jl. in de Brakke Grond te Amsterdam werd aangekondigd. Dat de wereld van het zoeken meer dan ooit aan veranderingen onderhevig is, bleek inderdaad uit alle vijf lezingen in het middagprogramma. Phil Bradley beweerde dat er nu betere manieren zijn om aan informatie te komen dan Google. Antal van den Bosch liet zien hoe text-mining het zoeklandschap kan veranderen. Rinke Hoekstra benadrukte de groeiende rol van onderzoeksdata op het web. Joost Janssen betoogde dat de klassieke enterprise search tot mislukken gedoemd is. En Henk van Ess toonde ons de komst van een niet zo aantrekkelijke sociale zoekwereld die nogal op gespannen voet staat met onze privacy.

Alice Doek, Alice de Jong, Eric Sieverts en Ans ter Woerds

Phil Bradley: ‘Zoekresultaten gebaseerd op “likes” voelen betrouwbaarder aan’

Na een drukbezochte workshop ‘Zoeken op internet voor gevorderden’ in de ochtend, gaf de Britse zoekgoeroe Phil Bradley tijdens het middagprogramma van de VOGIN-IP-lezing ook nog een keynote. Zoeken op internet is niet meer wat het geweest is, constateerde Bradley in zijn lezing. Stonden vroeger veel meer verschillende zoekmachines tot onze beschikking, nu gebruiken we bijna alleen nog maar Google. Niet helemaal tot tevredenheid, want Googles zoekresultaten lijken slechter dan vroeger en wat bovenaan komt, lijkt Google ook niet echt uit te maken. Hoewel de zoekgigant weinig hulp biedt bij het beoordelen van betrouwbare resultaten, lijkt het gemak waarmee we iets kunnen vinden overal tegenop te wegen. Zoekmachines willen echter niet alleen helpen zoeken, ze willen *het antwoord zijn op alles*. Daarom werkt Google met gepersonaliseerde resultaten en bepaalde aannames, ook als je daar niet om hebt gevraagd. Een voorbeeld: bij een zoekactie vult Google onze termen aan – of verbetert ze zelfs. Eigenlijk komt het erop neer dat Google niet wil dat wij goed kunnen

zoeken. Want hoe langer we op de zoeksite bezig zijn, hoe meer advertenties we onder ogen krijgen en hoe interessanter wij worden voor dit commerciële bedrijf. De traditionele zoekmachine die webpagina’s doorzoekt, staat op het punt te verdwijnen. Wij hebben ons allemaal ‘bekeerd’ tot het sociale web en daarom wordt het doorzoeken van juist die sociale data de komende tijd interessant. Bradley voorspelt dat zoekresultaten gebaseerd op de ‘likes’ (voorkeuren) van vrienden betrouwbaarder zullen aanvoelen dan de algoritmes van Google. Maar deze strijd is pas net losgebarsten, met grote concurrent Facebook aan de andere kant – en wijzelf als pionnen in dit spel. Meer dan ooit zijn betrouwbare bronnen en autoriteiten op een bepaald gebied van belang. We kunnen beter vertrouwen hebben in onze vriendenkringen op het sociale web dan in een anonieme zoekmachine, aldus Bradley. Maar dan is het wel van belang om precies te weten waar op internet juist die betrouwbare informatieprofessionals te vinden zijn, en moeten we zelf actief meedoen en elkaar daarbij steunen. (Adf)



Antal van den Bosch: ‘Met text-mining voorspellingen doen’

Antal van den Bosch, hoogleraar taal- en spraaktechnologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen, onderzoekt hoe computers taal kunnen leren begrijpen en genereren. Hij liet aan de hand van een pagina uit een Japans boek de kloof zien tussen tekst (rauw) en informatie (zo gaar als je het hebben wilt). Taal is rijk en productief en een heel geschikte schuilplaats voor informatie. Om greep te krijgen op informatie die in geschreven en gesproken tekst verborgen zit, zijn de afgelopen twintig jaar *text data mining*-technieken ontwikkeld. Een aantal aansprekende geesteswetenschappelijke voorbeelden passeerde de revue. Stel dat een historicus zich wil verdiepen in de oorzaken van stakingen die niet doorgingen in de eerste helft van de twintigste eeuw. Als eerste moet hij daarvoor weten om welke gevallen het ging. De gedachte aan de Stakingendatabase van het IISG komt op, met informatie over 17.000

stakingen die in Nederland hebben plaatsgevonden. Heel nuttig, maar stakingsdrijvingen die op het laatste moment werden afgewend komen hier niet in voor. De methode die de groep van Antal van den Bosch toepaste om dit probleem aan te pakken, is gebaseerd op *bags of words*: verzamelingen van woorden zonder interne samenhang zoals woordvolgorde en grammatica. Aan de hand van de IISG-Stakingendatabase wordt in de KB Krantendatabase eerst gezocht naar krantenartikelen over de stakingen die wel plaats hebben gehad. Daaruit worden drie bags of words gevormd: een uit de week voorafgaand aan de staking (met woorden als acties, ultimatum, rijksbemiddelaar), een uit de stakingsperiode zelf (conflict, werkwilligen, posteren) en een van de week na de staking (eisen, ingewilligd, loonsverhoging). Vervolgens wordt de KB Krantendatabase opnieuw doorzocht; nu via een ingewikkelde query naar



het vóórkomen van de eerste bag of words zonder dat daar de tweede en de derde bags op volgen. Grote kans dat het hier gaat om stakingen die niet doorgingen. Diezelfde

technieken kunnen vervolgens ook worden toegepast om, door analyse van berichten in social media, tot voorspellingen te komen over wat er staat te gebeuren. (AD)

Rinke Hoekstra: ‘Linked Science: dweilen met de kraan open?’



Rinke Hoekstra

Rinke Hoekstra, werkzaam bij de ‘Knowledge representation and reasoning’-groep van Frank van Harmelen aan de VU én bij de rechtenfaculteit van de UvA, hield ons voor dat beschikbaarheid en behoud van onderzoeksdata goed is voor de innovatieve kracht van een land. In een innovatieranglijst stond Nederland nu nog negende. Dat zou beter kunnen.

Die onderzoeksdata wordt alleen wel erg veel. Dat handmatig te moeten beheren en bijhouden, is dweilen met de kraan open. Toch wil de Linked Science-beweging wetenschappelijke gegevens onderling koppelen en zo transparant, reproduceerbaar en interdisciplinair onderzoek versterken. Wetenschappelijke artikelen zijn onderling al via citaties gekoppeld. Waar ze over gaan zit in tekst verborgen en is niet makkelijk expliciet te maken. Wel bevatten ze vaak rijke metadata, zoals een beschrijving van toegepaste methoden en technieken. Maar ze zijn vaak te veel een samenvatting om beschreven onderzoek te kunnen reproduceren.

Dataverzamelingen horen ook bij de wetenschappelijke output. De connecties tussen die data zijn vaak wel expliciet te maken (al is dat duur). Maar die data zijn vaak opgeslagen zonder hun context (zo-

als de daarop gebaseerde artikelen).

Je zult publicaties dus expliciet moeten laten linken naar onderliggende data. En van die data moet je linked data maken, waarbij alles een webadres krijgt en alles aan alles gelinkt kan worden.

Als voorbeeld noemt Hoekstra de Nederlandse wetgeving die hij in 266.685.615 RDF-tripels uiteengerafeld heeft. Meestal betreft dit soort voorbeelden nog eenmalige projecten. Eigenlijk wil je dat onderzoekers zelf iets met hun data doen. Maar bijhouden van je eigen publicaties is al zo veel (en vervelend) werk; laat staan dat je dat ook nog eens voor al je onderzoeksgegevens moet doen. Hoekstra wil daarvoor gebruik maken van web 2.0-achtige annotatietechnieken en ook van automatisch gegenereerde herkomst- en updategegevens van diensten als Dropbox, die toch al in de workflow van onderzoekers zitten. Koppel dat vervolgens aan linked data-bronnen als DBpedia, Crossref enzovoort. En laat dan bijvoorbeeld ook nog analyses los op de relaties die er zijn tussen individuele cellen in complexe spreadsheets. Dergelijke technieken kunnen onderzoekers ondersteunen om hun eigen data te verrijken. (ES)



Joost Janssen

Joost Janssen: ‘Niet content maar conversation is king’

De stelling waarmee Joost Janssen zijn lezing begint, is geen optimistische: ‘Enterprise search is zijn belofte niet nagekomen; niet binnen PwC maar ook niet binnen andere met PwC vergelijkbare kennisorganisaties.’

Janssen is Online Channel Manager bij de afdeling Marketing & Knowledge Management van PwC (PricewaterhouseCoopers) en verantwoordelijk voor de interne systemen gebaseerd op communicatie-, informatie- en kennistechnologie. PwC is een internationale organisatie in de zakelijke dienstverlening met wereld-

wijd ruim 180.500 mensen in dienst. In Nederland werken zo’n 4700 professionals, verdeeld over 12 vestigingen. Dienstverlening wordt verricht op het gebied van accountancy, belastingadvies en consultancy.

PwC is een typische kennisorganisatie. Marktkennis, klantkennis, vaktechnische kennis (zoals wet- en regelgeving) en kennis van de PwC-organisatie moeten voor de PwC-professionals makkelijk toegankelijk zijn. Het is dan ook de uitdaging om de enorme potentie van de collectieve intelligentie van PwC te ontsluiten; alleen

dán benut PwC haar schaalgrootte. Gedurende zijn loopbaan bij PwC heeft Janssen veel energie gestoken in het verkopen van de business case voor *enterprise search*. Dit is echter niet gelukt. Redenen hiervoor zijn: het applicatielandschap met eigen zoekfuncties is veel te divers (>100), actualiteit, relevantie en betrouwbaarheid van bronnen zijn per applicatie anders, de technologische ontwikkelingen gaan heel snel, wet- en regelgeving voor privacy en gebruik zijn per land verschillend en het is moeilijk de Return on Investment van de business case te verkopen.

Daarom richt PwC zich nu dan ook op een *enterprise social media platform*. Niet *content* maar *conversation is king*. Dit internationaal uitgerolde platform, Spark, speelt in op de laatste SoLoMo – sociaal,

lokaal, mobiel – trends. Iedere zoekopdracht binnen Spark geeft resultaten in de categorieën ‘mensen’, ‘content’, ‘communities’ en ‘activiteiten’. Twijfel je aan de relevantie, actualiteit en betrouwbaarheid van zoekresultaten, dan heb je altijd genoeg context om verder te zoeken.

In 2008 ontving PwC de prestigieuze internationale MPF Award voor het interne Nederlandse nieuwsplatform SPiN (Smart Provider of Information & News). Het daarna internationaal doorontwikkelde nieuwsplatform Pulse, onderdeel van Spark, is opnieuw genomineerd voor de MPF Award.* Pulse biedt geprofileerde attenderingen over duizenden verschillende onderwerpen, waarbij met geavanceerde zoektechnologie realtime duizenden nieuwsbronnen doorzocht worden. (AtW)

Lees verder

Presentaties van de workshops en lezingen zijn te vinden op vogin-ip-lezing.net/terugblik-slides/

Henk van Ess: ‘Nu wordt het persoonlijk!’

Henk van Ess, bekend internetdocent en onderzoeksjournalist, verrast zijn publiek door zijn lezing te beginnen met een ‘afsluitend vragenronde’. De vraag die hij wil beantwoorden is wanneer de borrel begint, en zo haakt Van Ess gelijk in op dé internettrend: alles wordt persoonlijk. Grote bedrijven als Google, Apple en Facebook hebben door smartphones en tablets de beschikking gekregen over heel veel persoonlijke informatie. Die is heel waardevol, want deze bedrijven weten dat er veel nieuwe diensten te bouwen zijn door het koppelen van persoon, locatie, moment en behoefte.

Om dit toe te lichten vertelt Van Ess over zijn ervaringen met twee nieuwe diensten die hij alvast exclusief mocht uitproberen: Google Now en Facebook Graph.

Bij de demo van Van Ess blijkt dat Google Now allerlei informatie uit je online agenda en e-mail haalt en op grond daarvan conclusies trekt. Bij een (test)afspraken krijg je een waarschuwing dat het tijd is om te vertrekken omdat er onderweg files worden verwacht. Als je vervolgens treuzelt en Google Now vreest dat je te laat zal komen, kan hij na een enkel stemcommando (‘reschedule’) vanzelf mailtjes versturen om de afspraak te verzetten of af te gelasten. Maar er gebeuren ook vreemde dingen: als je vaak dezelfde route rijdt tussen huis en werk blijkt hij die ergens standaard in te stellen, waarna hij begint te piepen als je van die route afwijkt! Google Now laat een lijstje zien van ‘photo spots’

in de buurt, hij vertelt wanneer de film gaat beginnen en hij waarschuwt je als je vrienden jarig zijn. Zo is Google je altijd net een stapje voor. Willen we dat wel?

Facebook Graph zal, zo denkt Van Ess, in de EU verboden worden vanwege de privacywetgeving. Van Ess heeft deze nieuwe zoekdienst van Facebook, die in bètaversie alleen nog in de Verenigde Staten te gebruiken is, mogen uittesten. In zijn presentatie komt hij met een paar sterke staaltjes van verregaande zoekmogelijkheden.

Je kunt alle foto’s van mensen die in Amsterdamse bibliotheken geweest zijn, bij elkaar zetten. Dan kan je kijken welke mensen bijvoorbeeld weduwnaar zijn of gescheiden zijn. Welke toeristische bestemmingen vinden deze mensen leuk? Verrassend genoeg kan je dus ook groepen mensen doorzoeken die zich *niet* in je vriendenkring bevinden. En dus kun je ook zoeken op de favoriete bars van mensen die én bij De Nederlandsche Bank werken én van wapens houden.

Het is natuurlijk makkelijk om deze nieuwe diensten af te kraken, maar het grootste bezwaar is volgens van Van Ess dat Google Now en Facebook Graph een soort schijnzekerheid geven. De resultaten hoeven totaal niet te kloppen met de werkelijkheid, het geven van een reactie is niet mogelijk en het is behoorlijk privacygevoelig. Wat je zoekt ben je zelf, maar de favoriete knop bij Van Ess is nu die welke ‘verbatim’ heet bij Google. Hij wil het graag zelf bepalen. (AdJ)



Henk van Ess

* Bij het ter perse gaan van dit nummer werd bekend dat het nieuwsplatform Pulse voor de tweede keer de MPF Award heeft gewonnen. PwC won deze prijs in de categorie ‘Best collaboration across international frontiers’.

Alice Doek, Alice de Jong, Eric Sieverts en Ans ter Woerds zijn redacteur van *InformatieProfessional*.



De IFLA, de internationale organisatie van bibliotheekorganisaties, publiceerde in februari van dit jaar een leidraad¹ voor e-lending. Bibliotheken die digitale content zoals ebooks willen uitlenen stuiten op allerlei technische en juridische belemmeringen. In Nederland heeft de regering onderzoek laten doen naar de mogelijkheden van e-lending door bibliotheken binnen het bestaande nationale en Europese kader. Op grond daarvan is minister Bussemaker

(OCW) tot de conclusie² gekomen dat de uitzondering in de auteurswet waaronder bibliotheken boeken en andere materialen uitlenen niet geldt voor digitale content. Bij de nieuwe bibliotheekwet zal zij daar ook rekening mee houden. Dat betekent dat bibliotheken voor het uitlenen van ebooks nu aangewezen zijn op onderhandelingen met de rechthebbenden, de uitgevers in de meeste gevallen. De IFLA reageert op deze problematiek

vanuit het besef dat de oorspronkelijke missie van bibliotheken om iedereen toegang te verschaffen tot de geschreven cultuur ondermijnd wordt als zij niet in staat zijn alles wat daartoe gerekend kan worden in de collectie op te nemen. Daarom heeft de organisatie een vijftal principes geformuleerd die als leidraad gehanteerd kunnen worden bij de onderhandelingen over het uitlenen van ebooks en andere digitale content:

- 1. Bibliotheken** moeten alle boeken die in de handel zijn kunnen aanschaffen dan wel in licentie kunnen verwerven onder nader te bepalen voorwaarden
- 2. In deze** voorwaarden moet onder erkenning van het auteursrecht rekening gehouden worden met bestaande uitzonderingen, zoals voor IBL en het kopieerrecht
- 3. Ebooks moeten** door bibliotheken beschikbaar gesteld kunnen worden voor alle soorten ereaders
- 4. Persoonlijke** gegevens en gegevens over het leesgedrag moeten door bibliotheken en hun gebruikers zelf beheerd kunnen worden
- 5. Indien noodzakelijk** moet nationale wetgeving toegang tot ebooks kunnen afdwingen.

→
InformatieProfessional ging op zoek naar reacties uit de openbare bibliotheekwereld.

Hans van Velzen: ... goede aanzet voor internationale discussie

Hans van Velzen, directeur Openbare Bibliotheek Amsterdam en voorzitter van de Inkoopcommissie van de Vereniging van Openbare Bibliotheken, is blij dat de IFLA ‘duidelijk stelling neemt op dit terrein en zich niet laat beperken door allerlei nationale politieke overwegingen. Het is ook het juiste moment omdat nu overal onderhandelingen gaan plaatsvinden en er een soort lappendeken van modellen ontstaat waarbij iedereen naar elkaar verwijst zonder nog stil te staan

bij de uitgangspunten die zouden moeten gelden.’ De principes van de IFLA zijn Van Velzen ‘uit het hart gegrepen. Ik verkondig al jaren dat bij wet geregeld moet worden dat bibliotheken het recht moeten krijgen om, net zoals bij geprinte boeken, voor ieder ebook een licentie af te sluiten en dat daarvoor (net zoals bij het leenrecht voor boeken) een billijke vergoeding betaald moet worden. Ik hoop dan ook van harte dat de komende bi-

bliotheekwet hiervoor duidelijke aanzetten geeft en de bibliotheken de mogelijkheid geeft ook op het terrein van het ebook een volwaardige rol te spelen. Anders komt op termijn de informatieve rol van de bibliotheken in de knel en dat mag niet gebeuren. Hulde daarom voor deze *IFLA Principles* die een goede aanzet vormen voor internationale discussie en hopelijk tot internationale regelgeving gaan leiden.’

Ingrid van Beek: ... het is eenvoudigweg te laat

Ingrid van Beek, directeur van Bibliotheek Best, vindt dat het allemaal veel te langzaam gaat. ‘Bibliotheek.nl stelt dat er op termijn maar liefst 2000 digitale titels beschikbaar zijn voor de bibliotheken. Dat is blijkbaar een noemenswaardig aanbod in dit land. Beste mensen, waar hebben we het over? Ruim drie jaar geleden lieten we

al horen dat er snel iets geregeld zou moeten worden wilden we als bibliotheken de boot niet missen bij het uitlenen van digitale content. In deze snel veranderende wereld hebben zij die digitaal willen lezen dat natuurlijk inmiddels allang zelf geregeld. Voor digitale content zullen de bibliotheken niet hetzelfde uitleenmodel als

voor fysieke boeken kunnen gaan hanteleren, daar geloof ik niet meer in, daarvoor is het eenvoudig te laat. Content moet wel beschikbaar gesteld kunnen worden en wij blijven ons als bibliotheken richten op kennisdeling, het in context plaatsen van informatie en vooral ook op leesbevordering in welke vorm dan ook.’

Erno de Groot: ... standpunt Bussemaker niet geruststellend

Erno de Groot, directeur van Bibliotheek Eemland, vindt het ‘eigenlijk merkwaardig dat er een mondiale discussie is losgebroken over het beschikbaar stellen van digitale content. De functie van de bibliotheek ligt in het beschikbaar stellen van informatie en literatuur, de vorm waarin die informatie wordt aangeboden zou ondergeschikt moeten zijn aan dat principe.’ De Groot noemt het eerste principe dat de IFLA formuleert

cruciaal. ‘Laten de bibliotheken dit los, dan ondermijnen we de pluriformiteit en vrije toegang tot informatie.’ Hij betwijfelt of de beschikbaarheid van informatie in het tweede en derde principe voldoende waterdicht is geformuleerd. De privacy moet vanzelfsprekend gewaarborgd zijn, vervolgt hij, maar we moeten wel gebruik kunnen maken van de vastgelegde gegevens over lenersgedrag. ‘Voor de verrijking van digitale diensten

zijn deze gegevens een onmisbare bron.’ Het standpunt van minister Bussemaker vindt De Groot niet geruststellend. ‘De rijksoverheid zou zich veel nadrukkelijker moeten richten op de functie van de bibliotheek in een democratisch maatschappelijk stelsel en daar de goede randvoorwaarden bij formuleren. De IFLA-principes zijn daarvoor een prima leidraad en dienen in de nieuwe wetgeving geplaatst te worden.’

Jan Braeckman: ... sluitende afspraken voor werkkopieën

Tot slot nog een reactie uit Vlaanderen. Jan Braeckman, directeur van Bibnet, schrijft: ‘De grote uitdaging ligt in de onderhandelingen over de “redelijke voorwaarden”. IFLA somt hiervoor een aantal krijtlijnen op die zeer herkenbaar zijn in onze gesprekken met rechthebbers. IFLA stelt ook dat een aantal beperkingen en uitzonderingen in het auteursrecht die gelden voor de fysieke boeken ook voor ebooks moeten gelden. Dit wil ik nuanceren. Het digitale vraagt

ook om nieuwe afspraken. Zo is het van belang dat bibliotheken werkkopieën van ebooks ter beschikking krijgen om nieuwe werkprocessen te ontwikkelen, zoals full-text indexatie om gebruikers optimaal te laten zoeken in de collectie, automatische extractie van metadata zodat duur manueel werk verminderd kan worden, en uiteraard preservatie wat IFLA wel vermeldt. Werkkopieën zijn natuurlijk alleen mogelijk na sluitende afspraken. Tot slot: goede digitale bi-

bliotheken versterken de positie van het digitale boek in het digitale mediaveld. We kunnen elkaar maar het beste vinden hierin.’ <

Noten

- 1] www.ifla.org/node/7418.
- 2] tinyurl.com/b7wfsux.

Jos van Dijk is redacteur van InformatieProfessional.

Deur nog steeds op een kier voor het uitlenen van ebooks

Door: Raymond Snijders

'Dus nu kunnen we geen ebooks meer uitlenen?' Deze vraag zette een bibliotheekmedewerker eind februari op Twitter. Minister Bussemaker van OCW had daags daarvoor een brief met begeleidend rapport naar de Tweede Kamer verstuurd. Daarin werd geconcludeerd dat er geen wettelijke grondslag is voor het uitlenen van ebooks door openbare bibliotheken.

Hoe zit het ook alweer met *fysieke* (papieren) boeken? Openbare bibliotheken mogen op basis van een beperking in de Auteurswet auteursrechtelijk beschermde, fysieke

werken tegen een billijke vergoeding uitlenen. Dit is de zogeheten leenrechtexceptie. De rechthebbenden – auteurs en uitgevers – krijgen hiervoor een vergoeding via de Stichting Leenrecht. De consequentie is echter dat de rechthebbenden door deze leenrechtexceptie geen bezwaar kunnen maken tegen het uitlenen van hun boeken door bibliotheken.

Als onderdeel van de eind 2011 aangekondigde plannen voor één landelijke digitale bibliotheek stond een belangrijk vraagstuk op de agenda: geldt de leenrechtexceptie

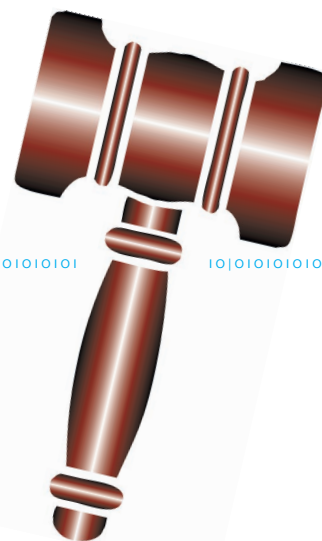
voor papieren boeken ook voor ebooks? Nee dus. De leenrechtexceptie is ontwikkeld voor het mogen uitlenen van fysieke exemplaren en kan in zowel de Nederlandse Auteurswet als de Europese richtlijnen niet ruimer worden geïnterpreteerd. Anders gezegd: bibliotheken kunnen ebooks niet uitlenen zonder dat rechthebbenden daar *toestemming* voor gegeven hebben.

En daar zien we de opening. Want de conclusie in het rapport wil niet zeggen dat bibliotheken geen ebooks mogen en kunnen uitlenen. Ze hebben nu alleen geen wettelijke uitzonderingspositie die hen in staat stelt om een aanbod van ebooks samen te stellen buiten de uitgevers om. Het uitlenen van digitale titels kan alleen plaatsvinden op basis van contractuele afspraken tussen alle betrokken partijen. Denk daarbij aan auteurs, uitgevers, collectieve beheersorganisaties en bibliotheken.

Nieuw is dit niet. Digitale content gaat vrijwel altijd vergezeld van dit soort afspraken, licenties genoemd. Je koopt geen digitale content, maar toegang tot die content. En altijd onder bepaalde voorwaarden.

In het rapport wordt daarom ook de mogelijkheid verkend van *extended collective licensing*: een stelsel van licenties die bibliotheken het recht zou geven om alle ebooks in een bepaalde categorie onder bepaalde voorwaarden te mogen uitlenen. Die licenties zouden door een collectieve beheersorganisatie verstrekt kunnen worden, om te voorkomen dat bibliotheken met alle betrokken partijen individueel afspraken moeten maken. In de nieuwe bibliotheekwetgeving zal waarschijnlijk gekeken worden naar een dergelijke constructie.

De IFLA publiceerde eind 2012



in een *thinkpiece* diverse overwegingen voor bibliotheken als het gaat om het kunnen uitlenen van ebooks. Dit leidde onlangs tot een vijftal *principles* voor het in licentie nemen of kopen van ebooks door bibliotheken (zie ook pagina 28 in dit nummer). Deze uitgangspunten lenen zich uitstekend voor de Nederlandse situatie. De belangrijkste is dat bibliotheken in staat zouden moeten zijn om, onder voorwaarden, een licentie te nemen op alle verkrijgbare ebooks.

Als uitgevers of auteurs hun ebooks niet beschikbaar willen maken voor bibliotheken, dan – zo stelt het laatste uitgangspunt van de IFLA – zou die beschikbaarheid afgedwongen moeten worden in nieuwe wetgeving. Bibliotheken en rechthebbenden worden op die manier verplicht om tot elkaar te komen. Bibliotheken met het recht om een licentie te nemen en uitgevers met het recht om daar voorwaarden aan te stellen. Maar met de verplichting om tot een afspraak te komen.

Terug naar de gestelde vraag op Twitter. 'Het kan nog even duren, maar die ebooks kunnen gewoon uitgeleend worden,' zou ik tegen die bibliotheekmedewerker willen zeggen. Die deur staat nu nog op een kier, maar gaat straks wagenwijd open.

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

advertentie

Tijdelijke versterking
nodig binnen uw
informatieafdeling?

DETACHERING

Reekx
www.reekx.nl

Een beeld zegt meer dan duizend woorden. Dat geldt ook voor als je moet uitleggen hoe systemen, zoekmachines of software in elkaar steken. Of voor als je wilt tonen hoe een handige tool eruitziet. De redactie maakt bij het schrijven van deze rubriek zelf gebruik van de tools Jing en Awesome Screenshot voor het maken en delen van screencasts en screenshots.

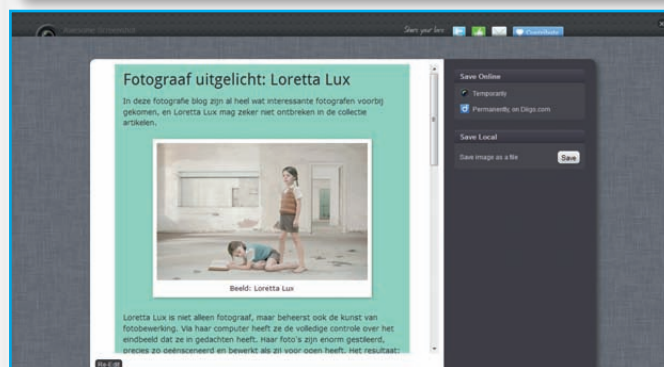
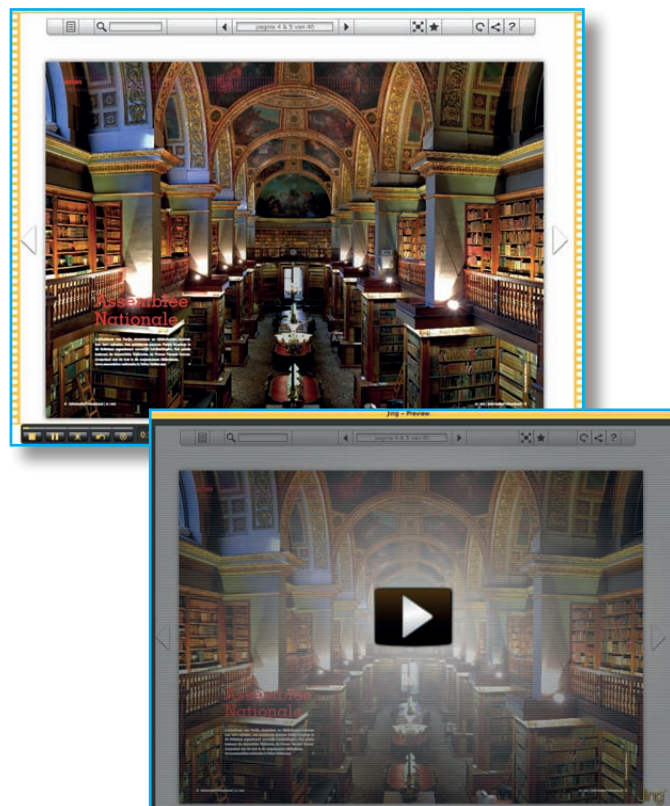
Snel een screencast met Jing

Door: Alice Doek

Wie zonder grote investering of tijdsinspanning screencasts wil maken, kan uitstekend terecht bij Jing. Jing is gratis software die je installeert op je Windows- of Mac-computer. Eenmaal geactiveerd komt er rechtsboven in je scherm een onopvallend bedieningspaneel waarmee een nieuwe opname kan worden gestart. Allereerst bepaal je met behulp van een richtkruis welk gedeelte van het scherm je wilt gebruiken voor de opname en of ook het geluid dat via de microfoon binnenkomt, moet worden opgenomen. Tijdens het opnemen loopt een klokje mee. De maximale opnameduur is vijf minuten en het is mogelijk om door middel van de pauzetoets de opname even te onderbreken. Na de

opname kan de film lokaal worden opgeslagen in het swf (Flash) formaat of geüpload naar Screencast.com. Het is met Jing niet mogelijk om achteraf de video te bewerken, achtergrondgeluid, ondertitels of interactie toe te voegen. Daarvoor is er grote broer Camtasia (van dezelfde leverancier, TechSmith) of Captivate (van concurrent Adobe, beide kosten enkele honderden euro's). Maar om voor collega's, klanten of leveranciers op afstand aanschouwelijk te maken wat er op het scherm gebeurt in systemen, zoekmachines of software, is Jing een makkelijk bruikbaar middel waarmee verbale uitleg goed kan worden aangevuld of zelfs overbodig gemaakt.

Alice Doek is redacteur van InformatieProfessional.



Screenshot op maat met Awesome Screenshot

Door: Leen Liefsoens

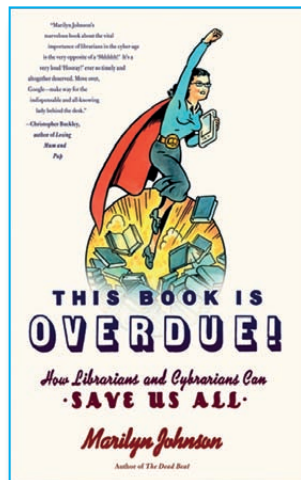
Jing kan, naast screencasts, ook overweg met screenshots. Toch is het aan te raden om voor het vastleggen van je scherm in een afbeelding gebruik te maken van de gratis tool Awesome Screenshot. De plugin is beschikbaar voor de browsers Firefox, Chrome en Safari.

Via de pijl naast het pictogram die in je browser verschijnt wanneer je de plugin installeert, heb je de keuze uit twee opties: leg het zichtbare deel van de pagina vast of leg de hele pagina vast. Die laatste optie is het grootste pluspunt van Awesome Screenshot. Zowel Jing als de printscreenfunctie van je computer beperken zich tot het zichtbare deel van de pagina.

Je krijgt na het vastleggen binnen

Awesome Screenshot de mogelijkheid om je screenshot bij te snijden en aan te passen. Zo kan je tekst en vormen toevoegen in verschillende kleuren of delen van de afbeelding *blurren* (wazig maken). Deze laatste functie is handig wanneer je screenshot gevoelige informatie bevat. De exportmogelijkheden van Awesome Screenshot bestaan uit het tijdelijk (een maand) opslaan via awesomescreenshot.com, permanent opslaan via de online bookmark tool Diigo of lokaal opslaan op je computer (png-formaat). De eenvoud in combinatie met de handige functies, maakt van Awesome Screenshot een krachtige tool voor het maken en delen van screenshots.

Leen Liefsoens is redacteur van InformatieProfessional.



De bibliotheek van de Vrije Universiteit Amsterdam zit anno 2013 in zwaar weer. Tientallen medewerkers worden met ontslag bedreigd en de directeur is tijdelijk aan de kant gezet. De geschiedenis van de VU-bibliotheek is relatief recent: de Vrije Universiteit werd opgericht in 1880. Tot 1970 leunde de Vrije Universiteit sterk op de andere UB in Amsterdam, die van de Universiteit van Amsterdam. De verhuizing naar de Boelelaan in Buitenveldert bracht daar verandering in: de relatief kleine VU-bibliotheek werd uitgebouwd tot een volwaardige UB met inmiddels 1 miljoen boeken, er kwam aandacht voor bijzondere collecties en recentelijk ook voor de digitale bibliotheek.

Onverwachte pareltjes

Al enige tijd geleden verscheen een alleraardigst boekje met een algemene inleiding tot de bijzondere collecties van de VU: 'een overzicht in acht luiken'. Deze uitgave dateert

Cybrarians & Amsterdamse collecties

Als bibliotheken willen overleven, dienen ze de komende jaren aan twee zaken aandacht te geven, vindt Jos Damen. Met aan de ene kant van het spectrum: digitale bibliotheektoepassingen; aan de andere kant de speciale en lokale collecties. Voor de vijfde aflevering van een serie combinatiebesprekingen las Damen een inspirerend boek over *librarians and cybrarians* en een over de collecties van de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Door: Jos Damen

Marilyn Johnson | *This book is overdue! How librarians and cybrarians can save us all* | Harper Perennial | 2011 | € 16 | ISBN 978-0-06-143160-9 | Waardering: ●●●○○

Jos van Heel et al. | *De Bijzondere Collecties van een bijzondere universiteitsbibliotheek. Een overzicht in 8 luiken* | Amsterdam: UB Vrije Universiteit | 2011 | € 7,50 | Waardering: ●●●○○

het begin van de bijzondere collecties aan deze bijzondere universiteit rond 1970, met de overname van de bibliotheek van het RK (!) Grootseminarie Bovendonk in 1969 en van de verzameling reformatie-drukken van Mr. H. Bos in 1970. De bijzondere collecties van de VU herbergen onverwachte pareltjes. Uiteraard zijn er de voorspelbare reformatische werken (Luther, Calvin, Zwingli, Melancton, De Bèze), de Delftse Bijbel (1477), psalm- en liedboeken en protestantse vroomheidswerken. Maar ook heeft de VU een grote collectie katholieke en Engelse puriteinse literatuur (deels afkomstig uit Londen, Bristol en Georgia). Verder bezit de VU een medische collectie (Schneevoogt) met overdrukken van de Leidse Klikspaan (Joh. Kneppelhout). Bijzondere oude drukken van Bunyan en Milton staan gebroederlijk naast vijftig kleitabletten (ook digitaal beschikbaar). De collectie met Gustave Dorés staat

schouder aan schouder met de bibliotheek van Abraham Kuyper. Alle collecties zijn in dit boekje kleurig afgebeeld.

Librarians & cybrarians

Van een geheel andere orde is *This book is overdue!* Schrijfster Marilyn Johnson was onder andere medewerkster van *Life* en is een *aficionado* van bibliotheken. De ondertitel van het boek leest als een motto: *how librarians and cybrarians can save us all*. Met het boek schreef ze een goed leesbare lofzang op bibliotheekmedewerkers en moderne bibliotheken. Ze laat aardige voorbeelden van vernieuwende bibliotheken zien (naast de British Library en de boekmachine Bokomaten uit Zweden wordt ook DOK Delft geprezen), wijst op slimme ontwikkelingen en bespreekt inspirerende bibliothecarissen. Zoals Henriette Avram, die MARC uitvond, John Kilgour (de oprichter van OCLC, niet voor niets ook

succesvol spion), de enthousiaste Tattooed Librarian en de Obnoxious Librarian from Hades (Dennie Heye, NL).

Johnsons nieuwsgierigheid brengt haar overal: van de balies van kleine Amerikaanse plattelandsbibliotheken tot de bestuurskamer van de New York Public Library, waar ze het voor elkaar krijgt om een bestuursvergadering bij te mogen wonen. Johnsons laat duidelijk twee kanten van de medaille zien: de leeszalen voor Azië & het Midden-Oosten worden gesloten, de Baltische collectie wordt niet meer aangevuld – en dat gebeurt om geld vrij te maken om meer voor de bevolking in New York te kunnen doen.

Optimisme

Johnson is optimistisch over de toekomst van bibliotheken. Immers: 'een kwaliteit die bibliothecarissen onschatbaar en onmisbaar maakt, is het feit dat ze willen *helpen*. En ze proberen niet om ons iets te verkopen'. Daarbij zijn ze altijd met hun tijd meegegaan. 'Informatiespecialist is een codewoord voor: maak je geen zorgen, we zijn geen dinosaurussen: we dekken ook de digitale eeuw.' Daarbij helpt het dat vanaf de jaren negentig 'the librarians and the IT-department married'. Als een goede moeder spaart Johnson de roede niet. In de woorden van Wayne Hay: 'Bibliothecarissen zijn hun eigen ergste vijanden. Ze zouden een poosje in de detailhandel moeten werken' – om te leren het belang van de klant voorop te stellen. De pluspunten van bibliotheken: ze zijn verspreiders van kennis, ze zijn beter dan Google – door hun gespecialiseerde databases en collecties, ze geven goede assistentie (ook voor digitale zaken) en ze dienen een sociaal belang – open toegang. <

www.ub.vu.nl/nl/collecties/bijzondere-collecties/index.asp
www.marilynjohnson.net

Jos Damen is hoofd van bibliotheek en IT bij het Afrika-Studiecentrum in Leiden.

Nieuws

VOLG ONS



@nvb



is.gd/knvi02



<https://www.facebook.com/NVB.Online>

AMSTERDAM-BRUSSEL: CYCLING FOR LIBRARIES 2013

Aandacht voor het bibliotheekwerk en positionering van de informatiefprofessional. Dit zijn de twee belangrijkste doelstellingen van het initiatief *Cycling for Libraries*, dat dit jaar van 18 tot 26 juni wordt gehouden in Nederland en België.

Behalve een fietstocht is *Cycling for Libraries* ook de grootste 'unconference' ter wereld: negen dagen gaan de deelnemers in discussie met lokale, nationale en Europese politici. Bovendien is er veel aandacht voor de sociale aspecten: de deelnemers eten samen, slapen in jeugdherbergen of tentenkampen en maken er een groot feest van.

De inschrijving was binnen enkele dagen volgeboekt. De organisatie beperkt het aantal deelnemers dat de hele tocht meefietst opzettelijk tot 100 – dat aantal levert op zich al een sliert op van één hele kilometer. Maar de organisatie moedigt lokale deelnemers aan om één dag mee te fietsen. Je kunt je aanmelden op de site en je ontvangt dan ook het gele *Cycling-for-Libraries*-hesje! De NVB roept al haar leden op om ten minste één dag mee te fietsen en je in te zetten voor deze activiteit. Meer dan een dag meedoen kan ook. Je dient

dan wel zelf voor huisvesting en eten te zorgen.

Cycling for Libraries biedt een unieke gelegenheid om aandacht te vragen voor het bibliotheekwerk buiten de muren van de bibliotheek. Want daar gaat het om: zichtbaarheid. Daarom is er ook een PR-bureau ingeschakeld. Dit bureau legt contacten met lokale, regionale, nationale én internationale



media om optimale aandacht te krijgen. Maar ook de fysieke aanwezigheid van meer dan 100 informatiefprofessionals op de fiets, onderweg van de ene bibliotheekvestiging naar de andere, biedt een indrukwekkend beeld. Het zal voor menig fotograaf een boeiend plaatje opleveren.

Het evenement wordt georganiseerd door zo'n twintig vrijwilligers uit Finland, met financiële steun van de Finse overheid en een groep sponsors. De deelnemers dragen voor een derde bij in de dekking van de kosten.

De organisatie is zeer gebaat bij en rekt op lokale ondersteuning in Nederland en België. Dus als je als individuele informatiefprofessional of bibliotheek wilt helpen, meld je dan aan. Er is behoefte aan lokale contacten, verblijfsruimtes en plaatsen om evenementen te organiseren, zoals seminars. Ook zijn we geïnteresseerd om de deelnemers kennis te laten maken met plaatselijke specialiteiten. En ten slotte: financiële steun is eveneens meer dan welkom.

Bij *Cycling for Libraries* ligt de nadruk op de bibliotheek in haar natuurlijke omgeving: niet in congreszalen, maar in de dorpen en steden waar ze gevestigd zijn. Verras de deelnemers met lokale en nationale culturele specialiteiten. De NVB wil dit evenement actief sponsoren. Daarom vind je een speciale pagina op onze website, zullen we er via de sociale media aandacht aan besteden en roepen we alle leden op om ten minste één etappe mee te fietsen.



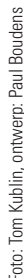
IK BEN NVB-LID...

'... omdat netwerken binnen ons vak heel belangrijk is en de NVB daar een platform voor biedt...'

Hannah Verhoeff is business information consultant bij Spectis

Lees het interview met Hannah en andere NVB-leden op nvb-online.nl/interviews

34 - InformatieProfessional | 03 / 2013



De nieuwe kleren
van de keizer



exposities

Meer events op
www.informatieprofessional.nl

www.create-it.hva.nl

www.momu.be

Foam Fotografie Museum in Amsterdam presenteert tot 22 mei de tentoonstelling 'Foto Galatasaray - de fotostudio van Maryam Şahinyan'. Het betreft een selectie uit het studioarchief van Maryam Şahinyan (1911-1996). Şahinyan werkte van 1935 tot 1985 als fotograaf vanuit haar bescheiden studio in Istanboel. Haar archief geeft de demografische en sociaal culturele veranderingen weer in de stad na het uitroepen van de Republiek Turkije in 1923. Het vormt bovendien een chronologisch verslag van Şahinyans carrière als een studiofotograaf.

www.foam.org

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Hubert Krekels (1959) is onlangs bibliothecaris van Wageningen UR geworden. Hij was hoofd afdeling Collectie- en Informatiemanagement Bibliotheek Wageningen UR.

De grootste uitdaging in je nieuwe baan?

Mijn uitdaging is om de bibliotheek te begeleiden naar een solide toekomst. Ik denk bijvoorbeeld aan een vernieuwd klantperspectief: de klant gedraagt zich anders als gevolg van nieuwe tools – en daar moeten we ons voortdurend aan aanpassen. Klanten vinden het niet langer vanzelfsprekend om onze tools te gebruiken; we moeten onze aannames over informatiegedrag gaan bijstellen. Dit betekent dat we nog nauwkeuriger moeten weten hoe onderzoekers en studenten informatie zoeken en consumeren.

Nog meer plannen?

Ook denk ik aan een vernieuwde dienstverlening. Dat wil zeggen: binnen academische bibliotheken andere diensten leveren, zoals in ons geval bibliometrie, meer onderwijs, dataservices en contentmanagement voor de interne organisatie. Denk hierbij aan het ontwikkelen van datarepositories; het betreft niet alleen meer het beheer van de publicatie-output, maar ook projectinformatie, auteurs-id's, et cetera. En dat moet allemaal naadloos integreren met de corporate website en de websites van onderzoekers. We doen daar al veel aan, maar er liggen nog veel uitdagingen. Verder verwacht ik dat we de bibliotheeksystemen de komende jaren drastisch op de schop gaan nemen.

Hoe ziet de gemeenschappelijke wereld van bibliothecarissen en uitgevers eruit?

Tot nu toe is dat vooral een systeem geweest van klanten en leveranciers, waarin de leveranciers wel erg dominant waren. Ik verwacht (of hoop) dat we meer toegroeien naar een partnership-model waarin de twee partijen in elkaars verlengde handelen ten behoeve van de eindgebruiker. Die eindgebruiker moet steeds minder de specifieke uitgevers gaan zien. Dus geen SpringerLink, geen Science Direct, geen ebookplatforms, maar een digitale bibliotheek waarin alle content netjes is geïntegreerd. Dat gebeurt nu al binnen discovery tools, maar vooralsnog op een redelijk gebrekkige manier. Het heeft nu nog te weinig effect



op onze werkprocessen. We hebben immers nog steeds een eigen catalogus en bestelsysteem, en ook in onze repositories moet nog heel veel handmatig gebeuren.

Welke waarde kunnen uitgevers creëren om meer te betekenen voor bibliotheken zonder in te leveren op hun financiële waarde?

Om te beginnen kunnen uitgevers veel meer inzetten op uniforme levering van metadata door het hele traject, dus van selectie tot uitlevering. De overhead die nu boven op het collectiebudget van de bibliotheek komt door administratie en handling, kan echt wel omlaag. De winst die dat oplevert in besparingen op collectieverwerking en dergelijke, kan rechtstreeks ten goede komen van de inhoud. Daar gaat het om bij de klant – en dat is kassa bij de uitgever.

Wat heb je gestudeerd?

Taal en Literatuurwetenschap aan de Katholieke Universiteit Brabant met als specialisatie Literatuursociologie. Daarnaast veel bijvakken marketing en marktonderzoek. Daar heb ik wel veel plezier van gehad.

Je allereerste baan?

Projectleider elektronisch uitgeven bij Kluwer

Bedrijfswetenschappen in Deventer.

Welke vakbladen zijn het belangrijkste voor je?

Nu moet ik natuurlijk zeggen *InformatieProfessional*, dat geldt zeker voor de Nederlandstalige vakbladen. Daarnaast lees ik artikelen in internationale vakbladen op ad-hocbasis. Ik mis eigenlijk wel een goed digitaal vakblad waarin ik tussendoor kan grasduinen.

Heeft het papieren boek nog toekomst?

Natuurlijk! Wat een rare vraag. Wie het papieren boek ter discussie wil stellen, moet maar eens de printer in zijn algemeenheid ter discussie stellen, vind ik. Ik begrijp ook niets van informatieprofessionals die ebooks heilig verklaren. Een boek hoeft voor mij helemaal niet handig te zijn en ik voel me ook helemaal niet ouderwets. Ebooks hebben zeker bestaansrecht, maar we moeten het niet overdrijven.

Je favoriete vrijetijdsbesteding?

Lezen, koken en eten, films en goede tv-series kijken en met mooi weer lange wandelingen of fietstochten maken.

Wat had je willen zijn als...?

Literair uitgever, ambachtelijk boekbinder of grafisch ontwerper.

CARRIÈRE



Puck Huitsing

>> Per 1 april begint **Puck Huitsing** als directeur Collecties & Diensten bij het NIOD. Zij volgt **Elly Touwen** op die met pensioen gaat. Huitsing is tot op die datum interim-manager bij het Nationaal Archief. Eerder werkte ze als directeur van de Eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering Tweede Wereldoorlog bij het ministerie van VWS. Zij was onder meer verantwoordelijk voor de realisering van het programma *Erfgoed van de Oorlog*. Dankzij een extra financiële impuls van 22 miljoen euro werden her en der in Nederland verspreide WO II-collecties gedigitaliseerd en voor het publiek ontsloten. Die collecties worden nu beheerd door het NIOD. <



Ruben A. Koman

>> **Ruben A. Koman** is overgestapt naar Koninklijke Visio, expertisecentrum voor blinden en slechtzienden in Huizen. Als kennismakelaar gaat hij op de werkvloer leerervaringen vastleggen, verspreiden en toegankelijk maken via onder andere kennisdeeldagen. Hiervoor <

werkte hij als projectleider voor het Meertens Instituut (KNAW) en Profiel Uitgeverij en was hij betrokken bij projecten van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed. <



Anne-Mieke Wiss

>> **Annemiek Kuiper** en **Anne-Mieke Wiss** zijn als senior accountmanager gestart bij het Nederlandse verkoopteam van LM Information Delivery. Kuiper is onder meer werkzaam geweest als salesmanager bij IT Accent en senior accountmanager bij Aia. Wiss heeft onder andere als accountmanager gewerkt bij uitgever BSL. <



Anne Marie Steijven

>> **Anne Marie Steijven** versterkt als adviseur de dienst Zaakgericht Werken van KBenP. Hiervoor heeft Steijven een traineeship gevolgd bij Newpublic. In dat kader heeft ze opdrachten bij gemeenten verricht op het gebied van dienstverlening, (keten)samenwerking en organisatieontwikkeling. <



De juiste informatie bij de juiste persoon

Adlib Bibliotheek catalogiseert meer dan boeken alleen. Adlib Bibliotheek vormt de kern van een compleet informatie- en kenniscentrum. Desgewenst kunt u deze kern uitbouwen met de uitleen-, bestel- en tijdschriftenmodules, of met vragenregistratie, SDI, full-text search en verschillende online services. Iedere vorm van informatie wordt zo op maat gemaakt voor uw gebruikers. Niet voor niets is Adlib Bibliotheek in gebruik bij vele mediatheken, bedrijven, (hoge)scholen, en juridische en overheidsinstellingen.



Adlib Bibliotheek

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken
Eenvoudig titelbeschrijvingen ontlene Makkelijk rapporteren
Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule
Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer
Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één 'crossdomain' systeem
API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.



Adlib Information Systems
(0346) 58 68 00
sales@adlibsoft.com
www.adlibsoft.com

Frank Huysmans

Dusty data librarianship

Met het toetsenbord kon je iemand z'n hersens inslaan. De kabel waarmee het verbonden was aan de terminal leek op kingsize trekdrop. De terminal zelf: monochroom scherm, groen, diameter schat ik uit mijn herinnering op 10 inch max. Geen muis. Wel pijltjes en backspace. Uit zelfbescherming leerde ik mezelf met zes vingers typen. Wijs-, middel- en ringvinger van beide handen. Anders was het toetsen omlaagduwen niet vol te houden.

‘Zo’n bestand van een schamele megabyte werd niet met de wereld gedeeld voor er van alle kanten tegenaan was geklopt’



Frank Huysmans is redacteur van InformatieProfessional, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

We zijn terug in 1990. RSI bestond nog niet en ik had mijn eerste universitaire baantje als student-assistent. Datacleaning. Bijna 1000 enquêtes en tijdbestedingsdagboekjes waren ingeklopt en nu was het mijn taak er eens flink de stofkam door te halen. Foutjes van de datatypiste opsporen, checken met de vragenlijst en verbeteren. Met kruistabellen tegenstrijdigheden opsporen en verhelpen. Denk aan zwangere mannen, autorijdend televisiekijken en andere combinaties die je toen nog gerust als onmogelijkheid kon beschouwen. En toen dat werk erop zat, maakte mijn leidinggevende er een boek van waarin alle variabelen met hun frequentieverdelingen een voor een werden afgedrukt. Een codeboek heette dat. Het hele pakket werd aangeboden bij het Steinmetzarchief voor sociaalwetenschappelijke databestanden.

Voor het afnemen van de vragenlijsten waren interviewers van vlees en bloed van Roodeschool tot Cadzand op pad geweest. Elk adres was minstens twee keer bezocht.

Een keer om de ongelukkigen die in de steekproef terecht waren gekomen over te halen aan het onderzoek mee te doen. En een keer om de ingevulde vragenlijsten met de respondenten op onvolledig- en onjuistheden door te nemen. Dat herhaalde huisbezoek kostte een smak geld en daarom moest de boel netjes worden gedocumenteerd. Zodat het bestand ook toegankelijk was voor anderen dan de oorspronkelijke onderzoekers.

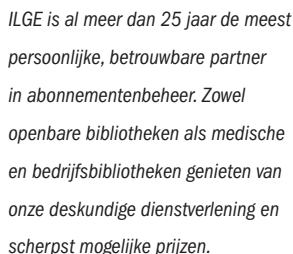
Nu universitaire beleidsnota's bol staan van *big data* en *digital humanities*, denk ik wel eens terug aan dat eerste universitaire baantje. En niet met weemoed. Wat een rotwerk was dat zeg. Wel de zorg waarmee de onderzoeksdata werden omringd. Zo'n bestand van een schamele megabyte werd niet met de wereld gedeeld voor er van alle kanten tegenaan was geklopt. Dat gaat in 2013 toch even anders. De bepaald niet stofvrije transactiebestanden vliegen je bij gigabytes om de oren. Denk aan gebruiksregistraties van bibliotheken. Leuk om daar eens in te duiken om te zien of er patronen zitten in de uitleen van boekengenres. Maar wie lenen er allemaal op een en hetzelfde pasje? Moeder leent ook de thrillers voor vader. En als het te veel geld gaat kosten, lenen moeder en vader mee op het pasje van dochterlief zolang ze nog van contributiebetaling is vrijgesteld. Onderzoek je dus individueel of gezinsgedrag? In feite een beetje van beide zonder dat je weet wat precies.

Aan het ordenen, metadateren en ontsluiten van data(bestanden) is grote behoefte. Maar meer nog aan het schoonmaken ervan. Ik heb nu al medelijden met *data librarians* die vriendelijk zullen worden verzocht ook dit monnikenwerk voor hun rekening te nemen. Zelfs al zitten ze achter een 27-inch iMac met Magic Trackpad en dito Mouse. <

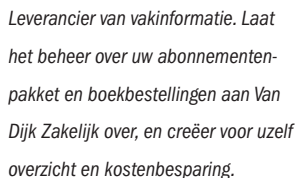
ABONNEMENTSERVICE

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

Postbus 87592
1080 JN Amsterdam
Tel 020-6441842
Fax 020-6444412
info@ilge.nl
www.ilge.eu



Postbus 486
3990 GG Houten
Tel 088-2345900
Fax 030-6386958
klantenservice@vandijkzakelijk.nl
www.vandijkzakelijk.nl



> ADVIESBUREAUS

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Peizerweg 87
9727 AH Groningen
Tel 050-3124618
Fax 050-3120592
www.reekx.nl

Pieter Bruegelstraat 14
7731 SK Ommen
Tel 088-2337627
Fax 088-2337650
info@beesmart.nl
www.beesmart.nl



> HOSTS

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

> BIJSCHOLING

Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel 010-4081839
info@erasmusacademie.nl
www.erasmusacademie.nl

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260, Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

> DETACHING

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Peizerweg 87
9727 AH Groningen
Tel 050-312 46 18
Fax 050-312 05 92
www.reekx.nl

Postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

Pettelaarpark 103
5216 PR 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

Postbus 102
7140 AC Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544-465814
www.nedaplibrix.com

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf? Bel Bart van der Wal bij
Acquire Media op 038-4606384 of mail bvdwal@acquiremedia.nl.

The logo for INGRESSUS, featuring the word in a bold, dark blue, sans-serif font. It is centered within a yellow rectangular box, which is itself set against a dark blue background. Below the logo, there is a horizontal bar composed of five colored segments: red, purple, blue, green, and orange.

INGRESSUS

15 jaar

We bedanken onze klanten
voor het vertrouwen
en de goede samenwerking

kijk voor onze uitgebreide dienstverlening op
www.ingressus.nl